ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΥΨΗΛΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ

ΤΗΣ Α. Μ. ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ

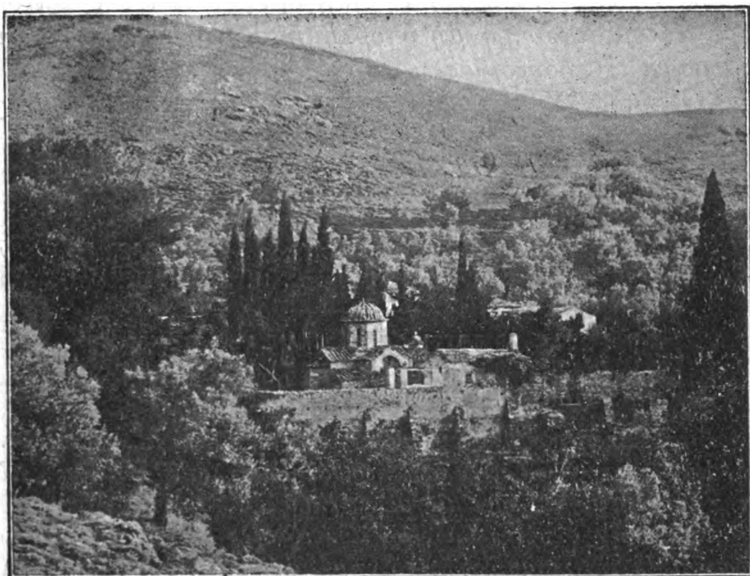
ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ

ΨΗΦΙΣΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ

ΤΗι 26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1903

ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΘΕΝ ΔΙΑ Β. ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗι 12 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1903

(Διατάγματα καὶ Ἐγκύκλιοι).

ΜΟΝΗ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

«ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ»

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περὶ ἐγκρίσεως νέου καταστατικοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργοῦ, ἐγκρίνομεν τὸ ἀπὸ 26 Ἰανουαρίου 1903 ἐξ ἄρθρων δέκα ἑπτὰ (17) νέον καταστατικὸν τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, διατάσσομεν δὲ ἐντὸς τῆς πρώτης τριμηνίας ἑκάστου ἔτους νὰ ὑποβάλληται τῷ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργείῳ ἡ διὰ τὸ προηγούμενον ἔτος λογοδοσία τοῦ Συμβουλίου, ἐπιφυλασσόμενοι ν' ἀνακαλέσωμεν τὴν ἔγκρισιν Ἡμῶν, ἐὰν μὴ τηρηθῇ ἄρθρον τι τοῦ ἐγκρινομένου καταστατικοῦ, ἢ μὴ ὑποβληθῇ τις λογοδοσία ἐντὸς τῆς τασσομένης προθεσμίας.

Ὁ αὐτὸς Ὑπουργὸς δημοσιεύσει καὶ ἐκτελέσει τὸ παρὸν διάταγμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Φεβρουαρίου 1903.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν
Κ. Π. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

Η ΥΨΗΛΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ

Κύριε Πρόεδρε:

Κατ' Ἀνωτέραν Διαταγὴν σπεύδω νὰ σᾶς ἀναγγείλω, ὅτι ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα ηὐδόκησεν ὅπως περιβάλῃ διὰ τῆς προστασίας Αὐτῆς τὴν Χριστιανικὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν.

Ἡ Α. Μεγαλειότης θὰ εἶναι λίαν εὐτυχὴς βλέπουσα νὰ περισώζωνται ἐκ τῆς καταστροφῆς τὰ κειμήλια τῆς Πατρίδος ἡμῶν.

Δέξασθε παρακαλῶ, Κύριε Πρόεδρε, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολήψεώς μου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Μαρτίου 1886.

Ἡ Μεγάλη Κυρία τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης
Ε. Ν. ΘΕΟΧΑΡΗ

Τῷ Κυρίῳ
ΑΛΕΞΑΝΔΡῼ ΒΑΡΟΥΧᾼ
Προέδρῳ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἄρθρον 1.

Τὸ Καταστατικὸν τῆς κατὰ τὴν 23 Δεκεμβρίου 1884, ὑπὸ τὴν Ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης, συσταθείσης ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείας, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία», τροποποιεῖται ὡς ἕπεται:

Ἄρθρον 2.

Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας ἐστὶν ἡ περισυναγωγὴ καὶ διάσωσις τῶν ἐν Ἑλλάδι ἢ ἀλλαχοῦ εὑρισκομένων τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος μνημείων καὶ ἱερῶν κειμηλίων, ὧν ἡ σπουδὴ καὶ μελέτη συμβάλλουσι πρὸς διαφώτισιν τῆς καθόλου ἑνιαίας πατρῴας ἡμῶν ἱστορίας καὶ τέχνης.

Παραλλήλως δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ Ἑταιρεία ἱδρύει Χριστιανικὴν Πινακοθήκην πρὸς μόρφωσιν Ἑλλήνων Ἁγιογράφων, ὅπως οὗτοι μετ᾽ ἐπιστήμης καὶ τέχνης σπουδάζωσι καὶ ἀκολουθῶσι τοὺς παραδεδεγμένους ἀρχαίους καὶ σοβαροὺς τύπους τῆς ἡμετέρας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἄρθρον 3.

Ἡ Ἑταιρεία διατηρεῖ ἴδιον Μουσεῖον ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Μουσεῖον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης*», καταρτίζει δὲ Ἀρχεῖον καὶ Βιβλιοθήκην σχετικῶν χειρογράφων καὶ βιβλίων.

Ἅπασα δὲ ἡ περιουσία τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ὡς καὶ ἡ τοῦ Μουσείου τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἱερῶν ἀντικειμένων ἀνήκει εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, κατὰ πλῆρες δικαίωμα κατοχῆς καὶ κυριότητος, καὶ εἶναι περιουσία αὐτῆς ἀναφαίρετος καὶ ἀναπαλλοτρίωτος.

Ἄρθρον 4.

Τὴν Ἑταιρείαν ἀποτελοῦσι ***Τακτικά***, ***Ἀντεπιστέλλοντα***, ***Συνεργὰ καὶ Ἐπίτιμα*** μέλη· καί,

Τακτικὰ μὲν ἐκλέγονται τὰ ἐν Ἀθήναις διαμένοντα, ***Ἀντεπιστέλλοντα*** δὲ τὰ ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν· καὶ τὰ ***Τακτικὰ*** δὲ ὡς καὶ τὰ ***Ἀντεπιστέλλοντα*** ὑποχρεοῦνται εἰς ἐτησίαν πληρωμὴν δραχμῶν δέκα (ἀριθ. 10).

Συνεργὰ μέλη ἐκλέγονται τὰ δυνάμενα νὰ συντελέσωσιν εἴτε διὰ συγγραφῶν, εἴτε δι᾽ ἀποστολῆς ἀντικειμένων πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρείας καὶ διαμένοντα ἐκτὸς τῆς ἕδρας αὐτῆς.

Ἐπίτιμα μέλη ἐκλέγονται τὰ διαπρεπῆ κατέχοντα θέσιν, εἴτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ, εἴτε ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς τέχναις· καὶ τὰ ***Συνεργὰ*** δὲ καὶ τὰ ***Ἐπίτιμα*** εἰς οὐδεμίαν ὑπόκεινται ἐνιαυσίαν χρηματικὴν ὑποχρέωσιν, μένοντα ἐλεύθερα, ἐὰν ἤθελον νὰ προσφέρωσί τι ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρείας.

Ἅπαντα τὰ μέλη ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῇ προτάσει μέλους τινὸς τῆς Ἑταιρείας, μὴ ἐκπληροῦντα δὲ τὰς ὑπὸ τοῦ παρόντος καταστατικοῦ ὁριζομένας ὑποχρεώσεις διαγράφονται.

Ἄρθρον 5.

Τὰ μέλη ἅμα τῇ ἐγγραφῇ αὐτῶν, ἐπὶ καταβολῇ τοῦ ἀντιτίμου, (1) λαμβάνουσι μετάλλιον ἀργυροῦν φέρον ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τὸ ἱερὸν μονόγραμμα ☧ μετὰ τῶν **Α Ω** καὶ τῆς πέριξ ἐπιγραφῆς «**ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ**», ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὴν χρονολογίαν τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἑταιρείας «**ΚΓ΄ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΑΩΠΔ**».

Ἄρθρον 6.

Τὴν Ἑταιρείαν διευθύνει ἑνδεκαμελὲς Συμβούλιον, ἐκλεγόμενον ἀνὰ τριετίαν καὶ ἀπαρτιζόμενον ἐκ τοῦ Προέδρου, Ἀντιπροέδρου, τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου, τοῦ καὶ Γενικοῦ Γραμματέως, τοῦ Εἰδικοῦ Γραμματέως, τοῦ Ταμίου καὶ ἓξ Συμ-

(1) Τὸ ἀντίτιμον τοῦ μεταλλίου ὁρίζεται εἰς δραχμὰς 5.

βούλων. Κενωθείσης δὲ θέσεως Συμβούλου, τὸ Συμβούλιον ἐκλέγει ἕτερον ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας.

Ἄρθρον 7.

Τὸ Συμβούλιον διευθύνει καὶ διαχειρίζεται τὰ τῆς Ἑταιρείας, δαπανᾷ ἐκ τῶν πόρων αὐτῆς εἰς ἀγορὰς πρὸς πλουτισμὸν τοῦ Μουσείου, τοῦ Ἀρχείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης, καὶ εἰς ἐκδόσεις συμφώνους τῷ σκοπῷ αὐτῆς, διορίζει καὶ παύει τοὺς ἐμμίσθους ὑπαλλήλους, πλὴν τοῦ Ἐπιμελητοῦ τοῦ Μουσείου ὃν διορίζει καὶ παύει προτάσει τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου.

Ὡσαύτως τὸ Συμβούλιον δίδωσι λόγον τῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως δι' ἐκθέσεως ἠτιολογημένης, ἣν ἐξελέγχει τριμελὴς ἐπιτροπεία, ἐκλεγομένη ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. (1) Τὸ Συμβούλιον συνέρχεται τῇ ἑκάστοτε προσκλήσει τοῦ Προέδρου καὶ εἶναι ἐν ἀπαρτίᾳ παρευρισκομένων πέντε ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ.

Ἄρθρον 8.

Ἐπίτιμος Πρόεδρος εἶναι ὁ ἑκάστοτε Μητροπολίτης Ἀθηνῶν.

Ἄρθρον 9.

Ὁ τακτικὸς Πρόεδρος συγκαλεῖ τὰς ἑκάστοτε τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους συνεδρίας τοῦ Συμβουλίου, ὡς καὶ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, ὑπογράφει τὰ ὑπὸ τοῦ Ταμίου πληρωτέα χρηματικὰ ἐντάλματα, τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων, τὰ ἐξερχόμενα ἔγγραφα, καὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν Ἑταιρείαν ἐν ταῖς καθόλου σχέσεσιν αὐτῆς· τοῦτον κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ Ἀντιπρόεδρος, καὶ τοῦτον ὁ πρεσβύτερος τῶν Συμβούλων.

Ἄρθρον 10.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Μουσείου ὁ καὶ Γενικὸς Γραμματεὺς διευθύνει τὰ τοῦ Μουσείου καὶ Γραφείου συνυπογράφων μετὰ τοῦ Προέδρου τὰ ἐξερχόμενα ἔγγραφα· ἕνεκα δὲ τῆς ἱερότητος τῶν ὑπ' αὐτοῦ διαχειριζομένων ἀντικειμένων, καὶ πρὸ πάντων τῆς ἐν τῷ ἱερῷ Βήματι ἐξετάσεως τῶν Ἱερῶν Ναῶν, δέον νὰ ἔχῃ τὰ ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἀπαιτούμενα προσόντα.

Τοῦτον ὡς πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ Εἰδικὸς Γραμματεύς, ἐὰν δέ ποτε ὁ Διευθυντὴς τοῦ Μουσείου ἐπιθυμῇ ἵνα παραιτηθῇ τῶν καθηκόντων τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, τὸ Συμβούλιον ἐκλέγει ἕτερον ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρον 11.

Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις ἀφορῶσα εἰς τὸν ζῆλον, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Ἱδρυτοῦ τοῦ πρώτου ἐν Ἑλλάδι Χριστιανικοῦ Μουσείου κ. Γεωργίου Λαμπάκη παμψηφεί, τιμῆς ἕνεκεν, κηρύσσει αὐτὸν ἰσόβιον Διευθυντὴν τοῦ Μουσείου.

Ἄρθρον 12.

Ὁ Εἰδικὸς Γραμματεὺς συντάσσει τὰ πρακτικὰ τῶν Γενικῶν Συνελεύσεων ὡς καὶ τὰ τῶν συνεδριῶν τοῦ Συμβουλίου, συντάσσει τὰς ἐνιαυσίους ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων πρὸς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν καὶ ἐκδίδωσι τὰ ὑπὸ τοῦ Ταμίου πληρωτέα χρηματικὰ ἐντάλματα, ἃ καὶ συνυπογράφει μετὰ τοῦ Προέδρου· τοῦτον κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ Γενικὸς Γραμματεύς.

Ἄρθρον 13.

Ὁ Ταμίας τηρεῖ τὰ λογιστικὰ βιβλία καὶ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς Ἑταιρείας, ἐνεργεῖ τὰς εἰσπράξεις ἐκδίδων διπλοτύπους ἀποδείξεις παραλαβῆς, καὶ ἐκτελεῖ πᾶσαν πληρωμὴν ἐπὶ τῇ βάσει ἐνταλμάτων ὑπογεγραμμένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου ἢ τῶν νομίμων αὐτοῦ ἀναπληρωτῶν. Εἶναι δὲ προσωπικῶς ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν χρηματικὴν ἀπώλειαν καὶ πληρωμὴν γενομένην ἄνευ ἐντάλματος, ἢ μὴ πιστοποιουμένην δι᾿ ἀποδείξεως. Κατὰ τριμηνίαν ὑποβάλλει ἔγγραφον πρὸς τὸ Συμβούλιον ἔκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ταμείου, ἐν τέλει δ᾿ ἑκάστου ἔτους γενικὸν ἀπολογισμόν· τούτου κωλυομένου, τὸ Συμβούλιον ἀνατίθησι τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ταμίου προσωρινῶς εἰς ἕνα τῶν Συμβούλων.

Ἄρθρον 14.

Τὸ Συμβούλιον ἀναγράφει Εὐεργέτας καὶ Δωρητὰς τῆς Ἑταιρείας ἀναλόγως τῶν πρὸς αὐτὴν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν συνδρομῶν.

Ἄρθρον 15.

Ἐντὸς τοῦ Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους τὸ Συμβούλιον καλεῖ τὰ τακτικὰ μέλη εἰς Γενικὴν Συνέλευσιν, ὁσαδήποτε δὲ τῶν μελῶν καὶ ἂν παρευρεθῶσιν, ἀποτελοῦσι νόμιμον ἀπαρτίαν.

Ἄρθρον 16.

Κατὰ τὴν Γενικὴν ταύτην Συνέλευσιν τὸ Συμβούλιον δίδωσι λόγον τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος πεπραγμένων, ὑπὸ δὲ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ἐκλέγεται τριμελὴς ἐπιτροπεία, ἧς σκοπὸς ἡ ἐξέλεγξις τοῦ ταμείου.

Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίασιν ἐκλέγεται καὶ τὸ Συμβούλιον, ὅταν συμπίπτῃ ἡ τριετὴς αὐτοῦ λῆξις.

Ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ ὑποβάλλει τὸ πόρισμα τῆς ἐργασίας αὐτῆς εἰς τὸ Συμβούλιον, ὅπερ εἶτα ὑποβάλλει αὐτὸ εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν.

Ἄρθρον 17.

Ἡ Ἑταιρεία ἔχει ἰδίαν σφραγῖδα φέρουσαν ἐν τῷ μέσῳ τὸ ἱερὸν μονόγραμμα, πέριξ δὲ τὰ γράμματα «*Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία.*»

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Ἰανουαρίου 1903.

Ὁ Ἐπίτιμος Πρόεδρος

† **Ὁ Ἀθηνῶν Θεόκλητος.**

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΠΑΠΠΟΥΔΩΦ **Πρόεδρος.**
ΣΤΑΥΡΟΣ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ Ἀντιπρόεδρος.
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΜΠΑΚΗΣ Γενικὸς Γραμματεὺς καὶ Διευθυντὴς τοῦ Μουσείου.
ΙΩΑΝΝΗΣ Λ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ Εἰδικὸς Γραμματεύς.
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ Ταμίας.
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ Σύμβουλος.
ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ Σύμβουλος.
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΩΜΑΣ Σύμβουλος.
ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑ·Ι·ΔΗΣ Σύμβουλος.
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΝΔΛΕΡ Σύμβουλος.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΛΑΜΠΑΚΗΣ Σύμβουλος.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Γνωστὴ τυγχάνει ἡ κατάστασις, εἰς ἣν περιῆλθον αἱ Χριστιανικαὶ τοῦ τόπου ἡμῶν ἀρχαιότητες. Ἱεροὶ ναοὶ ἀμιμήτου Βυζαντιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς δεινότητος κατηρειπώθησαν, λαμπραὶ μουσειώσεις τέχνης ἐκλιπούσης κατερρύησαν καὶ ἀπόλλυνται, χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ μεγίστης ἱστορικῆς ἀξίας κεῖνται ἠκρωτηριασμέναι χαμαί, χῶροι ἱεροὶ καταρρυπαίνονται καὶ ἐπὶ βαρυτίμων εἰκονογραφιῶν χαράσσονται βέβηλοι καὶ ἀσεβεῖς ἐπιγραφαί· τὸ δὲ ἀλγεινότερον, πληθὺς ἀρχαίων χριστιανικῶν κειμηλίων, ἀμφίων, χειρογράφων, σκευῶν κλπ. καθ' ἑκάστην φυγαδεύονται, ἀνευρίσκονται δ' εἶτα ἐν ἀρρήτῳ μεγαλοπρεπείᾳ κατατεταγμένα ἐν τοῖς Μουσείοις τῆς Δύσεως.

Καὶ ὅμως τὰ ἀντικείμενα ταῦτά εἰσι τὰ αὐθεντικὰ κειμήλια καὶ μνημεῖα τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, αἱ πολύτιμοι, ἀλλ' ἀνεκμετάλλευτοι συμβολαὶ πρὸς μελέτην τῆς χριστιανικῆς τοῦ τόπου ἡμῶν ἱστορίας, ἣν ἀπὸ τοῦ Παύλου μέχρις ἡμῶν βαθὺ κατακαλύπτει σκότος· τῆς τέχνης, ἥτις ὑπὸ τὸ ὄνομα βυζαντιακή, συγχωνεύσασα τὴν ἀρχαίαν ἔγκριτον ἑλληνικὴν καλλιτεχνίαν, ἐγένετο, μεθ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐλλείψεις, ὁ τύπος καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς ἐν τῇ Δύσει τέχνης μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος· καὶ τέλος τῆς θρησκείας, ἧς ἡ μελέτη διὰ τῶν χριστιανικῶν μνημείων, τῶν συμβολικῶν καὶ κρυπτογραφικῶν παραστάσεων καὶ τῶν τοιούτων, διδάσκει τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ ἀντελαμβάνοντο τῶν δογματικῶν ἢ ἠθικῶν διδασκαλιῶν τῆς πίστεως.

Ἕνεκα λοιπὸν τῆς μεγάλης ταύτης ἀξίας τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων, ἐκ τῆς μελέτης τῶν ὁποίων προῆλθεν ὁ νέος καὶ σπουδαιότατος κλάδος τῆς ἐκ τῶν μνημείων τῆς χριστιανικῆς τέχνης Θεολογίας (Monumentale Theologie), ὁ δι' ὅλως ἀρχαιολογικῆς καὶ ἱστορικῆς ὁδοῦ διαφωτίζων τὴν ὅλην ἐπιστήμην τῆς Θεολογίας,

πολλὰ ἱδρύθησαν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην Μουσεῖα τῆς χριστιανικῆς τέχνης. Ἡ Ῥωσσία, ἡ μόλις κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἀσπασθεῖσα τὸν Χριστιανισμόν, κέκτηται σήμερον πλουσιώτατον Μουσεῖον τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας. Ἐπίσης ἀνεκτίμητοί εἰσιν αἱ χριστιανικαὶ συλλογαί, οὐ μόνον τῶν πρωτευουσῶν μεγαλουπόλεων τοῦ Βερολίνου, τῶν Παρισίων, τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ καὶ τῶν πόλεων τῆς Σικελίας, τοῦ Μονάχου, τῆς Νυρεμβέργης, τῆς Λειψίας, τῆς Δρέσδης, τῆς Νεαπόλεως κλπ. Ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ ἀπὸ διετίας σπουδαίας καταβάλλουσι προσπαθείας πρὸς ἵδρυσιν παρομοίου Χριστιανικοῦ Μουσείου. Τοσαύτη ἡ τῶν χριστιανικῶν ἀντικειμένων ἀξία καὶ τοιαύτη ἡ κατάστασις τούτων ἐν Ἑλλάδι.

Ἀλλ' ἤδη ἐπέστη εὐτυχῶς ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἐξεδηλώθη τέλος καί τις περὶ αὐτῶν μέριμνα· ἐκ ταύτης δὲ προέκυψεν ἡ ἵδρυσις ***Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας,*** ἧς σκοπὸς ἀνεγράφη ἡ περισυναγωγὴ καὶ διαφύλαξις τῶν τέως τῇδε κἀκεῖσε ἠμελημένων κειμηλίων τῆς χριστιανικῆς τέχνης καὶ ἡ ἐν ἰδίῳ Μουσείῳ διαφύλαξις τῶν ἀναζητηθησομένων καὶ συλλεχθησομένων χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων, νομισμάτων, ἐπιγραφῶν, σταυρῶν, δακτυλίων, κωδώνων, κολυμβηθρῶν, σφραγίδων, ἀμφίων, εἰκόνων, σκευῶν, διπτύχων, γλυφῶν, κοσμημάτων, χειρογράφων ἢ ἐντύπων σχετικῆς ὕλης, ἰδιοχείρων ὑπογραφῶν, ἢ πιστῶν πανομοιοτύπων. Ἔτι δὲ ἡ ἀποτείχισις ἢ ἀντιγραφὴ τῶν εἰς διαρροὴν ἢ καταρροὴν ὑποκειμένων ἁγιογραφιῶν καὶ μουσειώσεων, ἡ ἐπισκευὴ ἀρχαίων βυζαντιακῶν ναῶν κατερειπουμένων ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, ἡ δημοσίευσις τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης διαφόρων Μονῶν καὶ Ναῶν, μετὰ τῶν καταλλήλων ἀρχιτεκτονικῶν κατόψεων καὶ σχεδιογραφημάτων καὶ ἡ ἔκδοσις τῶν διὰ τὴν ἀρχαιότητα ἢ τὸν τύπον αὐτῶν ἀξιολογωτέρων γραφῶν, συμβολικῶν παραστάσεων ἢ ἄλλων ἔργων, τῶν διαφόρων περιόδων τῆς χριστιανικῆς τέχνης, ἐν συγκρίσει καὶ σχέσει πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν. Καὶ τὴν ἐλαχίστην δὲ ψηφῖδα ἢ κέραμον ἀπὸ τῆς στέγης ἀρχαίου ναοῦ, τὸ σμικρότατον σχετικὸν ἀντικείμενον, πάντα ἐν γένει μετ' εὐγνωμοσύνης συλλέγει καὶ δέχεται ἡ ἑταιρεία, καθότι ἕκαστον ἔχει τὴν ἰδίαν ἱστορίαν, τὸν σκοπὸν καὶ τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστιανικῷ Μουσείῳ.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ταῦτα σκοποῦσα ἐξαιτεῖται τὴν συνεργασίαν ἁπάντων τῶν ἐκτιμώντων τοὺς λόγους, ἐξ ὧν

ἀπέρρευσεν ἡ ἵδρυσίς της· ἀποβλέπουσα δὲ ἰδίως εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἁπανταχοῦ φίλων τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης, ὥρισεν ἐλάχιστον τὸ τίμημα τῆς συνδρομῆς τῶν μελῶν, ὅπως πλειότερα προσεταιριζομένη μέλη διὰ τοῦ χρήματος τῶν πολλῶν κατορθώσῃ τὴν προαγωγὴν ἑαυτῆς καὶ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει. (1)

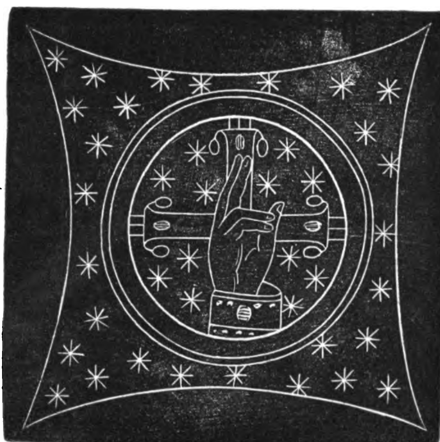
Ἀθήνησι τῇ 8 Ἰανουαρίου 1885.

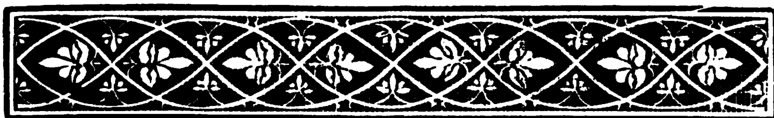
Ὁ Πρόεδρος
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Σ. ΒΑΡΟΥΧΑΣ

Ὁ Γραμματεὺς
Ι. Μ. ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ

---

(1) Συνεπείᾳ τῆς Ἐγκυκλίου ταύτης ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα διὰ τοῦ ἐν ἀρχῇ Αὐτῆς ἐγγράφου τῆς 10 Μαρτίου 1886 ηὐδόκησεν, ὅπως περιβάλῃ ὑπὸ τὴν Ὑψηλὴν Αὐτῆς Προστασίαν τὸν σκοπὸν καὶ τὸ ἔργον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἀριθ. 159
Διεκπ. 930

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς τοὺς ἀνὰ τὸ Κράτος Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας, τὰς Ἐπισκοπικὰς Ἐπιτροπάς, τὰ Ἡγουμενοσυμβούλια τῶν εὐαγῶν Μονῶν, τοὺς Ἱερεῖς, τοὺς Ἐπιτρόπους τῶν Ἱερῶν Ναῶν καὶ πρὸς ἅπαν τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα.

Γνωστὸν εἶνε ἤδη εἰς πάντας ἡμᾶς, ὅτι τῇ 4 Μαρτίου ἐ. ἔ. ἐπισήμως ἐνώπιον τῶν Α. Α. Μ. Μ. τῶν Σεπτῶν ἡμῶν Βασιλέων ὑπὸ τὴν εὐσεβῆ καὶ Ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης ἡμῶν Ὄλγας καὶ ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, σεμνῶς ἐν αὐτῷ τῷ καθιδρύματι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐγκαθιδρύθη τὸ ἱερὸν καὶ περίσεμνον Μουσεῖον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν αὐτῷ, ὡς ἐν σωστικῇ κιβωτῷ, σκοπεῖται καὶ καθορᾶται ἡ εὐσεβὴς περισυναγωγὴ καὶ ἐπιστημονικὴ καταγραφή, ἐκτίμησις καὶ διάσωσις τῶν τέως τῇδε κἀκεῖσε ἀπερριμμένων καὶ ἠμελημένων κειμηλίων τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐκ καθήκοντος ἐνδελεχῶς μεριμνῶσα καὶ σπουδαίως ἐνδιαφερομένη ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῶν ἁγιωτάτων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κειμηλίων, πατρικῶς προτρέπει καὶ ἐντέλλεται τοῖς ἀνὰ τὸ Κράτος Σεβασμιωτάτοις Ἱεράρχαις, ταῖς Ἐπισκοπικαῖς Ἐπιτροπαῖς, τοῖς εὐλαβεστάτοις Ἱερεῦσι, τοῖς Ἐπιτρόποις τῶν Ἱερῶν Ναῶν, πᾶσι τοῖς Εὐσεβέσι Χριστιανοῖς καὶ ἰδίως τοῖς Ἡγουμενοσυμβουλίοις τῶν ἱερῶν Μονῶν, ὅπως πάντα τὰ ἄχρηστα διὰ τὰς ἱερὰς τελετάς, Ἱερὰ σκεύη καὶ Ἱερὰ ἄμφια, οἷον διαφόρου μεγέθους Ἱεροὶ Σταυροί, Ἱερὰ ποτήρια, δισκάρια, ἀστερίσκοι, λαβίδες, λόγχαι, διάφορα δοχεῖα τοῦ ζέοντος, πεπαλαιωμένα ἀρτοφόρια, ἀντιμήνσια, κολυμβῆθραι, μυροθῆκαι, ἐπιτραχήλια, ὀράρια, στιχάρια, ὑπομάνικα, ἐπιγονάτι

φαιλόνια, εἰκόνες, δίπτυχα, ἐπιτάφιοι, καλύμματα, παλαιὰ ἄχρηστα μηναῖα, τριῴδια, Ἱερὰ Εὐαγγέλια καὶ εἴ τι ἕτεροι, πάντα ταῦτα καλῶς καὶ ὡς ἐμπρέπει τῇ ἱερότητι τῶν ἱερῶν τούτων κειμηλίων, εὐλαβῶς τοποθετούμενα ἀποστέλλωνται πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Χριστιανικοῦ Μουσείου εἰς Ἀθήνας, ἐν ᾧ ταῦτα πάντα ὡς ἐθνικὰ τῆς Πίστεως καὶ Πατρίδος κειμήλια εὐλαβῶς καὶ μεγίστου ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος θέλουσι διαφυλάττεσθαι εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, σωζόμενα οὕτως ἀπὸ τοῦ βεβαίου κινδύνου τῆς σήψεως, τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς τελείας αὐτῶν ἐξαφανίσεως.

Οὐδαμῶς δ' ἀμφιβάλλουσα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ὅτι πάντες ἐξ ἐπιβαλλομένου χριστιανικοῦ καὶ πατριωτικοῦ αἰσθήματος ἐκ παντὸς τρόπου θέλετε φροντίσῃ περὶ τῆς οὕτω διασώσεως τῶν ἱερῶν κειμηλίων τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ ἀδιστάκτως πεποιθυῖα ὅτι αἱ προτροπαὶ Αὐτῆς θέλουσι τύχῃ τῆς παρ' ὑμῖν προσηκούσης ἐκτιμήσεως, ἀπεκδέχεται τὸ εὐάρεστον ἀποτέλεσμα τῶν ὑμετέρων ἐνεργειῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Ἰουλίου 1890.

† **Ὁ Ἀθηνῶν ΓΕΡΜΑΝΟΣ, πρόεδρος,**
† Ὁ Μεσσηνίας, **Πανάρετος,**
† Ὁ Ζακύνθου, **Διονύσιος,**
† Ὁ Νάξου, **Γρηγόριος,**
† Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας, **Δαυΐδ.**

Ὁ Γραμματεὺς
Ἀρχιμανδρίτης **Γ. Παναγιωτόπουλος**

'Αριθ. πρωτ. 10,734
Διεκπ. 8611.

'Εγκύκλιος

Περὶ τοῦ ἐν 'Αθήναις Μουσείου τῆς Χριστιανικῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τοὺς Πανοσιωτάτους Ἡγουμένους τῶν ἀνὰ τὸ Κράτος διατηρουμένων Εὐαγῶν Μοναστηρίων καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς Ὁσιωτάτους Συμβούλους

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σπουδαίως ἐνδιαφερομένη ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῶν ἁγιωτάτων τῆς Ἐκκλησίας κειμηλίων, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ.. 150 τῆς 2 τοῦ παρελθόντος μηνὸς Ἰουλίου ἐγκυκλίου Αὐτῆς ἐνετείλατο ὑμῖν, ὅπως πάντα τὰ ἄχρηστα διὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς σκεύη καὶ ἄμφια, τὰ ἐν ταῖς καθ' ὑμᾶς μοναῖς ἀντικείμενα, ἀποστείλητε εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας, τοῦ ἱδρυθέντος μὲν ὑπὸ τῆς ὑπὸ τὴν Ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης Ὄλγας διατελούσης Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἐγκαθιδρυθέντος δὲ ἐν αὐτῷ τῷ καταστήματι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Εἰς ἐπίρρωσιν τῶν οὕτως εὐλαβῶς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐντελλομένων, ἀποστέλλομεν ὑμῖν τὴν παροῦσαν, παραγγέλλοντες καὶ προτρέποντες, ἵνα ἐκ τῶν ἐν τῇ εἰρημένῃ Συνοδικῇ ἐγκυκλίῳ ῥητῶς κατονομαζομένων σκευῶν τῆς Ἱερᾶς ἀποσκευῆς ὑμῶν τὰ πάντη ἄχρηστα (πλήν, ἐννοεῖται, τῶν πολυτίμων βιβλίων καὶ χειρογράφων, ἅτινα δέον ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἐθνικὴν βιβλιοθήκην κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ περὶ ἐπιστημονικῶν συλλογῶν Νόμου τῆς 10 Μαΐου 1834) ἀποστείλητε εἰς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Χριστιανικοῦ Μουσείου ἐν Ἀθήναις, ὅπως ἐν αὐτῷ κατατιθέμενα σωθῶσι μὲν ἀπὸ τῆς τελείας καταστροφῆς καὶ ἐξαφανίσεως, χρησιμεύσωσι δὲ πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ταύτης ἐπιδιωκόμενον σκοπόν.

Περὶ τοῦ ποσοῦ, τοῦ ποιοῦ καὶ τῶν ἄλλων γνωρισμάτων τῶν εἰς τὸ εἰρημένον Χριστιανικὸν Μουσεῖον ἀποσταλησομένων ὑφ' ὑμῶν εἰδῶν θέλετε ἀναφέρῃ ἡμῖν συγχρόνως.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 16 Αὐγούστου 1890.

Ὁ Ὑπουργὸς

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἡ Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία γνωστὸν ὅτι σκοπεῖ τὴν περισυναγωγὴν καὶ διάσωσιν πάντων τῶν ἱερῶν κειμηλίων τῆς Ἐκκλησίας ἔστω, καὶ τῶν ἐλαχίστων τεμαχίων καὶ κλασμάτων, ἵνα, κατὰ τὸ Εὐαγγελικὸν λόγιον, «μή τι τούτων ἀπόληται».

Ἀπὸ τῆς σκοτίας δὲ τῶν τάφων καὶ τῶν Χριστιανικῶν ἐρειπίων, ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ τῶν εἰκόνων, ἀπὸ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ χειρογράφων, ζητεῖ ν' ἀναπαραστήσῃ εἰς τὰ ὄμματα πάντων τὴν ἐν ἅπασιν ἔκπαγλον τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας δόξαν· δόξαν ἐν τῷ πολιτεύματι, δόξαν ἐν τῇ λατρείᾳ, δόξαν ἐν τῇ τέχνῃ.

Καὶ ὑπάρχουσι λαμπρότεραι μελέται τοῦ ἀρχαίου πολιτεύματος τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ἀρχαίων λειτουργικῶν τύπων, τοῦ βίου καὶ τῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν; Ἢ ἡ καθόλου ἱστορία γινώσκει θαυμασιώτερα ὑποδείγματα πίστεως, ἀγάπης, ἀφοσιώσεως καὶ μαρτυρίου τῶν ὑποδειγμάτων, ἅτινα ἀναγράφει ἡμῖν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, μάλιστα τῶν πρώτων αἰώνων, ἧς αἱ σελίδες κυριολεκτικῶς ἐγράφησαν διὰ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων Μαρτύρων;

Οἱ χριστιανικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ διὰ τῆς ἀναγεννήσεως διαπλάσαντες τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως καὶ ἐμβαλόντες τὴν ἀνθρωπότητα ἐν τῇ ἀκατασχέτῳ φορᾷ τῆς καταπληκτικῆς προόδου τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, εἶναι ἄξιοι σοβαρᾶς μελέτης καὶ βαθείας ἐρεύνης

Μονομερὴς ἐκπαίδευσις ἐξετάζει μόνον τὰ ἔργα τῆς Ἑλλάδος, ἀγνοεῖ δὲ τὰ λαμπρὰ κατορθώματα καὶ τὰ θαυμάσια ἔργα τῆς Χριστιανικῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν χωρίζεται.

Ἡ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος εἶναι μία· εἶναι ἑνιαία.

Ὁ πρὸ Χριστοῦ ἐθνικός, ὁ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος αἴρων ἦτο Ἕλλην· ἀλλὰ καὶ ὁ χριστιανός, ὁ ὑπὸ τοὺς θόλους τῆς Ἁγίας Σοφίας τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἀναγινώσκων ἦτο Ἕλλην· ὁ πρῶτος, Προπάτωρ, ὁ δέ, Πατὴρ ἡμῶν. ἀλλ' ἀμφότεροι Ἕλληνες, ὧν γνήσιοι ἀπόγονοι οἱ ταπεινῶς νῦν ἐν τῇ παλαίστρᾳ τοῦ διεθνοῦς βίου ὑποφαινόμενοι.

Ὁ πολιτισμός τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἔργον τῆς φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων προγόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ δὲ μελέτη τῶν χριστιανικῶν μνημείων εἶναι αἱ ἁπταὶ ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίαι τῶν ἱστορικῶν ἀληθειῶν τούτων.

Καὶ ὅμως πόση ὀλίγη φροντὶς καταβάλλεται περὶ τὴν σπουδὴν τῶν ὑψίστης ἐθνικῆς σημασίας μελετῶν τούτων· πόση δὲ ὀλιγωρία περὶ τὴν συναγωγὴν καὶ διάσωσιν τῶν πολυτιμοτάτων καὶ ἀνεκτιμήτων κειμηλίων τῆς Ἁγίας Μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας!

Οἱ θεοφιλέστατοι Ἱεράρχαι πρὸ παντὸς νομίζομεν ὅτι δύνανται νὰ ἔλθωσιν εἰς ὑποστήριξιν σωματείου τοσοῦτον ἱερὸν καὶ ἐπιστημονικὸν σκοπὸν ἔχοντος, καὶ τοσοῦτον ἀπὸ δέκα καὶ ἓξ ἐτῶν μοχθοῦντος, ἄνευ συνεργασίας τῶν δυναμένων, ἄνευ ἐπαρκῶν χρηματικῶν πόρων, ἄνευ ἄνευ, ἄνευ μυρίων ἄνευ.

Ἔχομεν δὲ ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ὅσον αἱ μελέται τῆς δόξης καὶ ἰσχύος τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Ἂν μαρμάρινα τεμάχια ποδῶν, ὀνύχων καὶ σατύρων τῆς ἀρχαιότητος κρίνωνται ἄξια καὶ εἶναι ἄξια νὰ περισωθῶσιν εἰς πολύτιμα Μουσεῖα, κατὰ μείζονα λόγον πρέπει νὰ περισωθῶσι τὰ ἁγιώτατα τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κειμήλια.

Οἱ ἀρτίαν μόρφωσιν ἔχοντες ἐννοοῦσι τὶς ἡ ἀξία τῶν λεγομένων.

Αἱ χριστιανικαὶ ἀρχαιότητες βεβαίως θὰ σωθῶσιν!

Ὑπῆρχεν ἐποχή, καθ' ἣν οὐδεμία περὶ τούτων μέριμνα κατεβάλλετο, οὐδεὶς συνέλεγεν, οὐδὲν ὑπὲρ τούτων ἀπολύτως ἐγίνετο. Σήμερον, χάρις ζήλῳ ἰσουμένῳ πρὸς τὴν κατὰ Πλάτωνα

θείαν μανίαν, ἐν τῷ Χριστιανικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ περιεσώθησαν ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας ἀντικειμένων· φυλάττονται δὲ περὶ τὰς τέσσαρας χιλιάδας χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν, ἐν ἰδίῳ δὲ δελτίῳ δημοσιεύονται τὰ περὶ τῶν μελετῶν τούτων.

Τολμῶμεν δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ Χριστιανικὸν Μουσεῖον, ὅπερ προσωρινῶς, εὐμενεῖ ἐγκρίσει τῆς Κυβερνήσεως φιλοξενεῖται ἐν τῷ Κεντρικῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ, εἶναι τὸ πρῶτον εἰς τὸ εἶδός του καὶ εἰς τὴν ἐν κινητοῖς καταλόγοις ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ κατάταξιν

Θ' ἀπέβαινε δ' ἀμυθήτως πλούσιον. ἂν αἱ ἱεραὶ Μοναὶ συγκατετίθεντο νὰ πέμψωσιν ἡμῖν ὅ, τι ἀδίκως φθείρεται καὶ σήπεται ἐν καθύγροις καὶ σκοτεινοῖς τόποις.

Καὶ ἰδού, ὅτι εὑρισκόμεθα καὶ πρὸ ἑνὸς τῶν λαμπρῶν ἔργων, ἐξ ὅσων ἐν τῷ ποιμαντορικῷ αὐτῶν προγράμματι δύνανται ν' ἀναγράψωσιν οἱ πεφωτισμένοι καὶ ἐπιστήμονες Ἱεράρχαι.

Ἔχομεν δὲ πεποίθησιν ὅτι, ἂν οἱ κ. κ. Νομάρχαι, Δήμαρχοι, ὡς καὶ πάντες οἱ τῆς καθόλου Ἑλλάδος Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι συνδράμωσιν ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς, διὰ τῶν Ἱερῶν Μονῶν ἢ διὰ συστάσεων πρὸς τοὺς δυναμένους νὰ συνδράμωσι τὸ ἔργον ἡμῶν, ἔχομεν, λέγομεν, ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὅτι δὲν θέλει παρέλθει πολὺς χρόνος καὶ ἡ γεραρὰ πατρὶς ἡμῶν, ὡς ἔχει νῦν τὰ ἄριστα Μουσεῖα τῆς ἀρχαίας τέχνης, οὕτως ἡ αὐτὴ θέλει ἔχει καὶ τὰ ἄριστα Μουσεῖα τῶν θησαυρῶν τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης.

Ὁ Πρόεδρος
ΑΡ. ΠΑΠΠΟΥΔΩΦ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς καὶ Διευθυντὴς
τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου
Γ. Λαμπάκης

διαφόρους ἀρχιτεκτονικὰς κατόψεις ἀρχαίων χριστιανικῶν οἰκοδομημάτων, ἃς ἡμεῖς αὐτοί, ἐν ταῖς ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, χάριν μελετῶν τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας, περιηγήσεσιν ἡμῶν, κατεμετρήσαμεν καὶ περιεγράψαμεν.

Πρακτικὸν ἀποτέλεσμα.

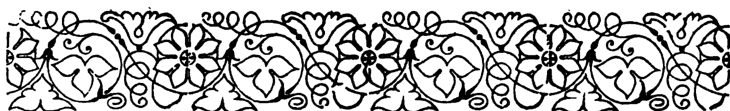
Εἴθε τὰ ὀλίγα ταῦτα νὰ πείσωσι τοὺς ἁρμοδίους ὅτι, ἐν τῷ ἀρτισυστάτῳ ἡμῶν Κράτει ἀπόλυτος ὑπάρχει ἀνάγκη **Χριστιανικῆς Πινακοθήκης** καὶ ἡ **ἵδρυσις ἰδίας σχολῆς τοῦ κλάδου τῆς Βυζαντιακῆς τέχνης**, ἐν ᾗ νὰ μορφῶνται Ἕλληνες ἁγιογράφοι, μετ᾽ἐπιστήμης ἐμμένοντες εἰς τοὺς σεμνοὺς καὶ σοβαροὺς τύπους τῆς ἀρχαίας Βυζαντιακῆς τέ χνης, ἐκ παντὸς δὲ τρόπου τοὐναντίον ἀποφεύγοντες, πᾶν ὅ,τι ὀθνεῖον καὶ ξένον τῆς παλαιγενοῦς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ ἂς ἐκτιμήσωσι τοὺς κόπους ἡμῶν.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ ἱερᾷ τῶν Ταξιαρχῶν ἡμέρᾳ 8 Νοεμβρίου 1891.

Γ. ΛΑΜΠΑΚΗΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΕΔΙΟΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Α πρὸ τοῦ μεγέθους τῶν εἰκόνων Ἀλφαβητικὰ στοιχεῖα Α. Β. Γ. Δ. Ε. σημαίνουσι τὰς αἰθούσας ἐν αἷς αὗται εὕρηνται ἀνηρτημέναι.

1. Ἀδὰμ ὁ πρωτόπλαστος.

Κεκμηκὼς μετὰ τὴν πτῶσιν καὶ φέρων χιτῶνα δερμάτινον, στηρίζεται ἐπὶ ξυλίνου ἀρότρου, δι' οὗ κατὰ τὴν ἐντολὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ εἰργάζετο τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη [1].

Β. ὕψ. 1,42πλ. 0,69.

2. Ὁ Προφήτης Ἐλισσαῖος κρατῶν εἰλητάριον.

Ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,43 πλ. 0,69.

3. Ὁ Προφήτης Δανιήλ.

Εἰλημένος, ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν λοιπῶν Προφητῶν, ἐκ τῆς

1. Γεν. γ'. 22—24.

Μονῆς Δαφνίου. Εὕρηται ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου.

Β. ὕψ. 1,42 πλ. 0.69.

4. Ἰωσὴφ ὁ Δίκαιος.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,42 πλ. 0,69.

5. Ὁ Προφήτης Σολομὼν τῇ δεξιᾷ κρατῶν σκῆπτρον τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις οἰκοδομηθέντα Ναόν.

Ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,42, πλ. 0,69.

6. Ὁ Προφήτης Σαμουὴλ φέρων θυμιατήριον καὶ τὸ κέρας τοῦ χρίσματος.

Ἐν τῷ ναῷ, τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,42. πλ. 0,79.

7. Ὁ Προφήτης Ἱερεμίας φέρων ἀνεπτυγμένον εἰλητάριον.

Ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ Β. ὕψ. 1,42. πλ. 0,79.

8. Ὁ Θεόπτης Μωϋσῆς φέρων τὰς πλάκας.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,42 πλ. 0,79.

9. Ὁ Πατριάρχης Ἀβραάμ.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,43 πλ. 0,79.

10. Ὁ Νῶε φέρων τὴν κιβωτόν.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,43 πλ. 0.69.

11. Ὁ Προφήτης Ἰεζεκιὴλ φέρων εἰλητάριον.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,42 πλ. 0,69.

12. Ὁ Προφητάναξ Δαυὶδ τῇ δεξιᾷ φέρων σκῆπτρον τῇ δ' ἀριστερᾷ λύραν.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,42 πλ. 79.

13. Ὁ Δίκαιος Νεεμίας φέρων εἰλητάριον, τῇ δὲ ἀριστερᾷ κρατῶν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἧς τὰ τείχη διὰ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ ἀνῳκοδομήθησαν [1].

1. Λόγου Νεεμίου Υἱοῦ Ἀχαλία κεφ. α'.

Οὗτος φέρεται τύπος τῆς ἀγάπης τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ. Β. ὕψ. 1,42. πλ. 0,79.

14. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας φέρων ἀνεῳγμένον εἰλητάριον.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,42. πλ. 0,79.

15. Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος τῇ δεξιᾷ κρατῶν δόρυ τῇ δ' ἀριστερᾷ ἀσπίδα.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,41 πλ. 0,79.

16. Ὁ Προφήτης Ἠλίας φέρων τὴν μηλωτήν· τῇ μὲν δεξιᾷ κρατεῖ μάχαιραν τῇ δὲ ἀριστερᾷ εἰλητάριον.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 1,43 πλ. 0,79.

17. Ὁ Ἰησοῦς διδάσκων.

Ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ τοῦ ναοῦ τοῦ Νικοδήμου. Γ. ὕψ. 2,25. πλ. 0,66.

18. Ἡ Θεοτόκος κρατοῦσα τὸν παῖδα Ἰησοῦν.

Ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ τοῦ Νικοδήμου. Γ. ὕψ. 2,25. πλ. 0,66.

19. Ὁ ἅγιος Νικόλαος, τῇ μὲν δεξιᾷ εὐλογῶν τῇ δὲ ἀριστερᾷ κρατῶν Εὐαγγέλιον.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. 2,25. πλ. 0,66.

20. Ὁ ἅγιος Βασίλειος φέρων πολυσταύριον.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. 2,25 πλ. 0,83.

(Ὄπισθεν τούτου εἰκονίζεται Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης).

21. Ὁ ἅγιος Μηνᾶς ὁ Καλλικέλαδος κρατῶν τῇ μὲν δεξιᾷ Σταυρόν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ εἰλητάριον.

Ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 2,25 πλ. 0,83.

(Ὄπισθεν τούτου εἰκονίζεται ὁ ἅγιος Ἱερόθεος)

22. Ὁ ἅγιος Κοδράτος, Ἀρχιερεὺς κρατῶν κεκλεισμένον Εὐαγγέλιον.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 2,25 πλ. 0,83.

23. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀναγινώσκων τὰς ἱερὰς τῶν Γραφῶν δέλτους.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 2,25 πλ. 0,83.

24. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐν ἐμπνεύσει, τῇ μὲν ἀριστερᾷ κρατῶν ἀνεῳγμένον βιβλίον, τῇ δὲ δεξιᾷ γραφίδα.

Ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. ὕψ. 2,25 πλ. 0,83

25. Ὁ ἅγιος Σιλουανὸς φέρων κεκλεισμένον ειλητάριον.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Γ. ὕψ. 2,25 πλ. 0,83.

26. Ἡ ἁγία Χριστίνα φέρουσα Σταυρόν.

Ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ. Γ. ὕψ. 2,25 πλ. 0,83.

(Ὄπισθεν εἰκονίζεται ὁ ἅγιος Νάρκισσος)

27. Ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ εὐαγγελιζόμενος τὴν ὑπ' ἀριθμ. 28 Θεοτόκον.

Εὕρηται πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ ναοῦ τοῦ Νικοδήμου.

Γ. ὕψ. 2,25 πλ. 0, 83.

(Ὄπισθεν εἰκονίζεται ὁ ἅγιος Ἑρμογένης).

28. Ἡ Θεοτόκος εὐαγγελιζομένη ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.

Ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ. Γ. ὕψ. 2,25 πλ. 0,83.

29. Ὁ Ἀπόστολος Φίλιππος φέρων περιειλιγμένον εἰλητάριον.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Γ. ὕψ. 2,25 πλ. 0,83.

30. Ἰησοῦς ὁ Παντοκράτωρ.

Ἐν τῷ θόλῳ τοῦ ναοῦ τοῦ Νικοδήμου, τῇ μὲν δεξιᾷ εὐλογῶν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ κρατῶν κεκλεισμένον ἱερὸν Εὐαγγέλιον, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ἐν τῇ Μονῇ Δαφνίου Παντοκράτορος [1]. Δ. ὕψ. 4. πλ. 4.

1. Εἰκόνα τούτου πρὸ τῆς πτώσεως καὶ ὡς οὗτος ἐσώζετο μέχρι τῆς πρωΐας τῆς 10 Ἰανουαρίου 1889 ἰδὲ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔργῳ : «Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογία τῆς Μονῆς Δαφνίου 1889». σ. 128.

31. Ἡ πλατυτέρα[1].

Ἐν τῷ μύακι τοῦ ναοῦ τοῦ Νικοδήμου καθημένη ἐπὶ θρόνου καὶ φέρουσα τὸν παῖδα Ἰησοῦν. Β. ὕψ. 2,20 πλ. 1,72.

32. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης.

Ἐν τῷ ὑπὸ τὸν θόλον τοῦ ναοῦ τοῦ Νικοδήμου τριγωνικῷ σφαιρικῷ τμήματι. Γ. ὕψ. 1,78 πλ. 2,17.

33. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος.

Ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ. Γ. ὕψ. 1,78 πλ. 2,17.

34. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Γ. ὕψ. 1,78, πλ. 2,17.

35. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς.

Ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ. Γ. ὕψ. 1,78 πλ. 2,17.

36. Ὁ Δεῖπνος ὁ μυστικός.

Ἄνω τῆς ὡραίας πύλης τοῦ ναοῦ τοῦ Νικοδήμου.

Δ. ὕψ. 1,13 πλ. 1,96.

37. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ διὰ τῶν μαθητῶν διατροφὴ τῶν 5 χιλιάδων.

Εὕρηται ἐν τῷ ἐν Πετρουπόλει Ἀνακτορικῷ Ναῷ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Νικολάου Νικολάγεβιτς. Β. ὕψ. 2,31. πλ. 6,31.

(Εἰς δύο τεμάχια).

1. Ἡ πλατυτέρα αὕτη ἐστὶ πιστὴ ἀντιγραφὴ ἐκ τῆς πλατυτέρας τῆς Μονῆς Δαφνίου, ἥτις, ὡς κατὰ 1882 ἐσώζετο, ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ Συμβούλου τῆς Ἑταιρίας κ. Ἐμμ. Λαμπάκη.

Τῷ 1885 κατέπεσε ὅλον τὸ ἄνω αὐτῆς μέρος, νῦν δὲ ἅπασα ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ πολύτιμος αὕτη μουσειογραφία διέρρευσε καὶ κατέπεσε· πλείονα περὶ ταύτης ἴδε ἐν τῇ ἡμετέρᾳ «Χριστιανικῇ Ἀρχαιολογίᾳ τῆς Μονῆς Δαφνίου». σ. 136.

Περὶ τὴν πλατυτέραν τῆς Μονῆς Δαφνίου ἦν ἐπιγεγραμμένον τὸ χωρίον Ἀγγαίου τοῦ Προφήτου «*Μεγάλη ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ*»· ἀντὶ τούτου περὶ τὴν πλατυτέραν τῆς Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας ἐτέθη ἡ ἐκ τῶν Χαιρετισμῶν τῆς Θεοτόκου. περικοπή. «*Χαῖρε τῶν Ἀθηναίων τὰς πλοκὰς διασπῶσα*».

38. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους Διδασκαλία.
(Εἰς δύο τεμάχια).
Εὕρηται ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ. Γ. ὕψ. 2,31, πλ. 6,11.
39. Ὁ Παντοκράτωρ τοῦ ναοῦ τοῦ Νικοδήμου.
Εἰς τρία τεμάχια, πρὸς εὐχερεστέραν ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου ἐκτέλεσιν ἐπὶ τοῦ θόλου, ἐξ ὧν ἐξετέθη μόνον ἡ κεφαλή. Α.
40. Ἡ Ὁσία Μαρία ἡ Αἰγυπτία ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν ὑπ' ἀριθ. 42 Ἀββᾶν Ζωσιμᾶν.
Τὸν βίον ταύτης γλαφυρᾷ γλώττῃ συνέγραψεν ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος († 616.)
Εὕρηται ἐν Πετρουπόλει. Γ. ὕψ. 2,31, πλ. 0,98.
41. Ἁγία γυνὴ μάρτυς φέρουσα Σταυρόν.
Ἐν Πετρουπόλει. Γ. ὕψ. 2,30, πλ. 0,94,
42. Ὁ Ἀββᾶς Ζωσιμᾶς.
Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν Ὁσίαν Μαρίαν (ἀριθ. 40.)
Ἐν Πετρουπόλει. Γ. ὕψ. 2,30 πλ. 1,10.
43. Ἀσκητὴς ἅγιος ἱερεὺς φέρων ἐπιτραχήλιον, τῇ μὲν δεξιᾷ εὐλογεῖ τῇ δὲ ἀριστερᾷ κρατεῖ ἱερὸν Εὐαγγέλιον.
Ἐν Πετρουπόλει. Β. ὕψ. 2,30 πλ. 0,98.
44. Ἡ ἐν Βλαχέρναις κατάθεσις τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου, ἡ παρὰ τοῖς Ῥώσσοις ἰδίως μεγάλως τῇ 1 Ὀκτωβρίου ἑορταζομένη.
Ἐν Πετρουπόλει. Α. ὕψ. 2,75, πλ. 2,14.
45. Ἡ γέννησις τῆς Θεοτόκου.
Ἐν Πετρουπόλει. Ε. ὕψ. 2,31. πλ. 2,09.
46. Ἡ ἐν τῷ Ναῷ εἴσοδος τῆς Θεοτόκου.
Ἐν Πετρουπόλει. Γ. ὕψ. 2,26 πλ. 2,33.
47. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.
Ἐξετελέσθη κατὰ τὸ πρωτοευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου, καθ' ὃ

καθημένης τῆς Παρθένου ἐπὶ **θρόνου καὶ ἑλκούσης τὴν πορφύραν ἐπεφάνη αὐτῇ ὁ Ἄγγελος** (1).

Ἐν Πετρουπόλει. Γ. ὕψ. 2,33. πλ. 2.

48. Αἱ μυροφόροι Μαρία ἡ Μαγδαληνή, Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη φέρουσαι ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσι τὸν Ἰησοῦν.

Ἐν Πετρουπόλει. Ε. ὕψ. 2,22 πλ. 2,34.

«Καὶ λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς τῶν Σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου ; καὶ ἀναβλέψασαι, θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφόδρα· καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίαν καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν καὶ ἐξεθαμβήθησαν· ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· *ἴδε τόπος ὁ ὅπου ἔθηκαν αὐτόν.*» 2

Τοιαύτη ἡ ὑπόθεσις τῆς καθαρῶς ἐπὶ Βυζαντιακοῦ τύπου στηριζομένης λαμπρᾶς παραστάσεως ταύτης.

Συνιστῶμεν τῷ θεατῇ τὴν πρώτην ἐκ τῶν δύο ὀπισθίων ἁγίων μυροφόρων γυναικῶν· **τύπος ὡραίας γυναικὸς, ὑπὸ φόβου καὶ συγκινήσεως συνεχομένης.**

Τὸ πρωτότυπον τῆς εἰκόνος, ἐξ ἧς ὁ Λουδοβῖκος Θείρσιος ἐδανείσθη πρὸς ἐκτέλεσιν ταύτης, ἢ μᾶλλον βελτιώσας ταύτην ἀντέγραψεν, ὡς καὶ τὸ πρωτότυπον τῆς ὑπ' ἀριθμ. Ε. 111. Ἀναλήψεως, ὑπῆρχον ἐν τῷ μικρῷ ναῷ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν Πα-

(1) «Καὶ λαβοῦσα τὴν πορφύραν ἐκάθισεν ἐπὶ ΘΡΟΝΟΥ αὐτῆς καὶ εἷλκεν αὐτήν. Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἔστη ἐνώπιον αὐτῆς λέγων· Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ». κεφ. XI. σελ. 21.

2. Μάρκ. κεφ. ιϛ'. 1—6.

ναγίας τῆς Γοργοπίκου (=Γοργοεπηκόου) νῦν ναῷ τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου, ὁπόθεν ὁ Θείρσιος κατὰ τὸ 1853 ἀντέγραψεν ταύτας.

Τὸ πρωτότυπον δὲ τῆς παραστάσεως ταύτης ἀποβαίνει πολύτιμον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης καὶ διὰ τὸν ἑπόμενον ἔτι λόγον, διότι ἡ εἰκὼν τῶν Μυροφόρων ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ Duccio di Buoninsegna (1282 — 1339), τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἐν Σιέννῃ καλλιτεχνικῆς Σχολῆς, καὶ θεωρουμένου ὡς λύσαντος τοὺς Βυζαντιακοὺς δεσμούς, ὑφ' ὧν κατείχοντο οἱ πρὸ αὐτοῦ, ἡ εἰκὼν λέγομεν αὕτη τοῦ Duccio ἡ ὑπάρχουσα ἐν τῷ ἐν Σιέννῃ Μητροπολιτικῷ ναῷ, καὶ ἥτις ἀπετέλει ποτὲ μέρος τῆς μεγάλης εἰκόνος τοῦ Ἀλταρίου τῆς κατὰ τὰ ἔτη 1308 — 1311 ἐκτελεσθείσης[1] οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν **ἡ πιστὴ ἀντιγραφὴ** τῆς ποτε ἐν τῷ ναῷ τῆς μικρᾶς Μητροπόλεως ὑπαρχούσης εἰκόνος ταύτης τῶν Μυροφόρων, ὅπερ πρῶτον ἤδη ἡμεῖς παρετηρήσαμεν καὶ ἀνεκοινώσαμεν ὅτε ἐν Μονάχῳ καὶ Ἐρλάγγῃ εἰδικώτερον περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης ἠσχολούμεθα.

Δυστυχῶς ἀμφοτέρας τὰς ἐφ' ὑγροῖς γραφὰς ταύτας οἱ ἡμέτεροι **καθωραΐσεως χάριν ἐκάλυψαν διὰ παχέος στρώματος ἀμμοκονίας!**

Εὐτυχῶς ἀντίγραφα τῶν πρωτοτύπων τούτων σχεδιογραφημάτων εὐγενῶς ἡμῖν ἐν Μονάχῳ ὁ Λουδοβῖκος Θείρσιος ἔδωκεν, ἅτινα συμπεριελάβομεν ἐν τῷ ἀνεκδότῳ ἡμῶν συγγράμματι «Αἱ ἐν τῇ Ἀττικῇ Χριστιανικαὶ Ἀρχαιότητες». Μόναχον 1882 σελ. 99 — 100.

49. Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ κλαίουσα ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ὅτι ἦραν αὐτῆς τὸν Κύριον καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.

«Στραφεῖσα δὲ εἰς τὰ ὀπίσω θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστί· λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Γύναι, τί κλαίεις, τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ,

1. Anton Springer 1881. σ. 185.

Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτὸν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ, λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μαρία, στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε, λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς «**Μή μου ἅπτου**» [1]

Τοιοῦτον τὸ θέμα τῆς **ἐξόχου** ταύτης εἰκόνος τοῦ Λουδοβίκου Θειρσίου.

Εὕρηται ἐν Πετρουπόλει. Ε. ὕψ. ?,90 πλ. 2,05.

50. Ὁδοιπορία εἰς Ἐμμαοὺς [2].

Ἐν Πετρουπόλει. Ε. ὕψ. 2,92 πλ. 2,05

51. Θρησκευτικὸν εἰδύλλιον.

Ἄγγελος Κυρίου παραλαμβάνει ψυχὴν παιδίου.

Β. ὕψ. 1,85 πλ. 2,05.

52. Ἕτερον θρησκευτικὸν εἰδύλλιον.

Ἄγγελοι ὑποδέχονται τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου.

Β. ὕψ. 1,80 πλ. 2,05.

53. Ἀθηναία κόρη παίζουσα, εἰς τὸ βάθος δὲ φαίνονται αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Ἀκρόπολις.

Δὲν ἐξετέθη ἡ εἰκὼν αὕτη ὡς μὴ ἀποτελοῦσα μέρος τῆς ἁγιογραφικῆς ἐκθέσεως. ὕψ. 1,55 πλ. 2,15.

54. Ῥωμαία κόρη παίζουσα, εἰς τὸ βάθος δὲ φαίνεται ἡ Ῥώμη καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Πέτρου.

Δὲν ἐξετέθη διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον. ὕψ. 1,55 πλ. 2,12.

55α 55β 55γ. Ἡ δευτέρα Παρουσία.

Ἡ θαυμασιωτάτη καὶ μεγίστη αὕτη εἰκὼν ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Θειρσίου, εὕρηται ἐν Πετρουπόλει ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου, ἄνω τῆς θύρας τῆς εἰσόδου μέχρι τῆς ὀροφῆς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Νικολάου Νικολάγεβιτς. Ε. ὕψ 20 πλ. 10.

Ἡ πολύπλοκος καὶ δυσχερεστάτη παράστασις αὕτη στηρίζεται

1. Ἰωαν. κ´ 11 — 17.
2. Λουκ. κδ´ 13 — 35.

ἐπακριβῶς ἐν τοῖς κυριωτέροις, ἐπὶ τοῦ Βυζαντιακοῦ τύπου τῆς Ἑρμηνείας τῶν ζωγράφων, ἐκ τοῦ φυσικοῦ δὲ σπουδάσας ὁ Λουδοβῖκος Θείρσιος τὴν πτυλοχογίαν, τὰς στάσεις καὶ κινήσεις τῶν προσώπων, τοσούτῳ λαμπρῶς καὶ θαυμαστῶς ἐξετέλεσε ταύτην. Διὰ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ μεγέθους ἡ παράστασις αὕτη διῃρέθη εἰς τρία τεμάχια, ἐξ ὧν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ.

55α. Παρίστανται Ἄγγελοι μετὰ σαλπίγγων σαλπίζοντες, ὁ Ἑωσφόρος ἐποχεῖται ἐπὶ ἑπτακεφάλου φρικτοῦ θηρίου, ὁ δὲ Πέτρος φέρων τὴν κλεῖδα τοῦ Παραδείσου, ἵσταται ἕτοιμος παρὰ τὴν θύραν αὐτοῦ, ἣν ἰδὲ ἐν τῷ ἑπομένῳ τεμαχίῳ 55β.

55β. Ἐν τούτῳ παρίσταται ψυχὴ κρινομένη ὑπὸ ζυγόν, ὃν κρατεῖ ἐκ τῶν νεφῶν ἐξερχομένη αὕτη ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ. Χερουβὶμ δὲ δόξης διὰ τῆς φλογίνης ρομφαίας φυλάσσει τὴν θύραν τοῦ Παραδείσου. Ἄνω ταύτης ἡ Θεοτόκος, ὑπὸ ἀγγέλων δορυφορουμένη, ἀνοικταῖς ἀγκάλαις ὑποδέχεται τοὺς πιστοὺς τῆς Βασιλείας τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς κληρονόμους. Ὁ Ἀαρὼν δὲ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Μαρία γονυκλινεῖς πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἀνεῳγένου, ἱκετεύουσι τὸν Σωτῆρα διὰ τοὺς ὑπὸ τὸν Νόμον ζήσαντας, αὐτὸς δὲ ὁ θεόπτης Μωϋσῆς μετὰ δυνάμεως καὶ σθένους, δεικνύων τὸν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ ἐκ μέσου τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἀναστηθέντα Προφήτην [1], κατὰ τὸν Βυζαντιακὸν τύπον, πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀποτεινόμενος λέγει *«οὗτος ἐστὶν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε»*.

55γ Ἐν τῷ τρίτῳ τεμαχίῳ τούτῳ ὁ Ἰησοῦς, ὡς Κριτὴς φοβερὸς μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς κάθηται ἐπὶ τοῦ οὐρανίου τόξου καὶ ἐποχεῖται ἐπὶ τῶν Χερουβίμ· δεξιᾷ ἡ Θεοτόκος καὶ ἀριστερᾷ ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, ἱκετεύουσι τὸν Κύ-

1 Δεύτερον. ιη' 18 πρβλ. Πράξ. γ' 22.

ριον τῆς δόξης, ὀπίσω δέ, προκαθημένου τοῦ Πέτρου, συγκάθηνται οἱ 12 μαθηταὶ κρίνοντες τὰς 12 φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ [1].

Ἐν τῇ θαυμασιωτάτῃ καὶ πολυσυνθέτῳ παραστάσει ταύτῃ σαφῶς καταφαίνεται ὅτι ΕΙΣ βασιλεύει ἐπὶ πάντων ὁ ΙΗΣΟΥΣ, εἰς ΟΝ καὶ μόνον συγκεντροῦται πᾶσα ἡ Δύναμις, ἡ Μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ Δόξα.

Συνιστῶμεν τῷ θεατῇ τὴν ἐν μέρει καὶ ἐν ὅλῳ σπουδὴν τῆς μεγαλοπρεποῦς καὶ πολυπλόκου παραστάσεως ταύτης, ἰδίᾳ δὲ τὴν ζωηρὰν καὶ μεμελετημένην ἔκφρασιν τοῦ Ἑωσφόρου, τὴν μεγαλοπρεπῆ στάσιν καὶ πτυχολογίαν τοῦ Ἰησοῦ ὡς Κριτοῦ τῆς Οἰκουμένης, τὴν σεμνὴν περιβολὴν τῆς Θεοτόκου, καὶ τὴν μετὰ φόβου καὶ τρόμου στάσιν τοῦ τὸν Ἰησοῦν ἱκετεύοντος Ἰωάννου.

Φανταζόμεθα τῇ ἀληθείᾳ ὅτι ἡ διὰ χρωμάτων ἐκτέλεσις τῆς παραστάσεως ταύτης εἶναι ὄντως ἐξαίσιον καὶ ἐπιβάλλον ἐν σοβαρᾷ μεγαλοπρεπείᾳ θέαμα.

56. Ἡ ἐν τῇ Δρυῒ τῇ Μαμβρῇ φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ, ὀπίσω τῶν Ἀγγέλων παρίσταται ἡ γυνὴ αὐτοῦ Σάρρα [1].
Γ. Ὕψ. 2,15. πλ. 2,85.

57. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβὼρ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου.
Ἐν Πετρουπόλει. Α. ὕψ. 1,95, πλ. 1,85.

58. Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ.
Ἐν Πετρουπόλει. Γ. ὕψ. 2,15. πλ. 2,85.

59α. 59β. Ἄγγελοι κρατοῦντες ταινίαν ἐφ' ἧς γράφονται οἱ ἱδρυταὶ ἢ ῥητὰ τοῦ Εὐαγγελίου.
Δ. ὕψ. 2,08. πλ. 208.

60. Ἡ Πλατυτέρα, ἀνοικταῖς ἀγκάλαις φέρουσα ἐν κύκλῳ τὸν παῖδα Ἰησοῦν. Α. ὕψ. 2,58. πλ. 2,79.

1. Ματθ. ιθ'. 28.
1. Γενέσ. κεφ. ιη'.

61. Ὁ Ἰησοῦς ὡς μέγας Ἀρχιερεὺς φέρων τὸ ἀρχιερατικὸν ὠμοφόριον.

Ἡ διάθεσις τῆς εἰκόνος ταύτης ὑπομιμνήσκει τὸν ἐν Σικελίᾳ ἐν τῇ Μητροπόλει τῆς Cefalù Παντοκράτορα, οὗ εἰκόνα ἰδὲ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χριστιανικῇ ἀρχαιολογίᾳ τῆς Μονῆς Δαφνίου σελ. 126.

Ἐν Πετρουπόλει. Α. ὕψ. 2,60. πλ. 2,82.

62. Ἡ Πλατυτέρα ἀνοικταῖς ἀγκάλαις φέρουσα ἐν κύκλῳ τὸν παῖδα Ἰησοῦν.

Α. Ἐν Πετρουπόλει. ὕψ. 2,46. πλ. 2,15.

63. Ἡ Μετάδοσις τοῦ Κυριακοῦ Σώματος.

Δ. ὕψ. 1,81. πλ. 4,20.

64. Ἐν κύκλῳ ὁ ἅγιος Νικόλαος.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Β. Διάμετρος 0,90.

65 Ἐν κύκλῳ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου Δ. διάμετρ. 0,73.

66. Ἐν κύκλῳ ἅγιος Ἱεράρχης φέρων μίτραν καὶ εἰλητάριον.

Β. Διάμετρος 0,90.

67. Ἐν κύκλῳ Στρατιωτικὸς ἅγιος (ὁ ἑκατόνταρχος) μετὰ γυναικὸς μυροφόρου.

Β. Διάμετρ. 0,90.

68. Ἐν κύκλῳ δύο ἀσκηταὶ ἅγιοι.

Β. Διάμετρ. 0,87.

69. Ἐν κύκλῳ Ἱεράρχης ἅγιος.

Δ. Διάμετρ. 0,73.

70. Ἐν κύκλῳ ὁ ἅγιος Βασίλειος.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Νικοδήμου. Δ διάμετρ. 6,73.

71. Ἐν κύκλῳ ὁ ἅγιος Μόδεστος.

Αὐτόθι. Δ. διάμετρ. 0,73.

72. Ἡ Βαϊοφόρος, ἤτοι ἡ θριαμβευτικὴ εἴσοδος τοῦ Κυρίου εἰς Ἱεροσόλυμα.

Μεγίστη εἰς 5 τεμάχια εἰκὼν **ἀρίστης καλλιτεχνικῆς συνθέσεως καὶ διατάξεως.** Εὕρηται ἐν Πετρουπόλει ἐν τῇ Ἀνακτορικῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Νικολάου Νικολάγεβιτς. Δ. ὕψ. 4,28 πλ. 9,46.

73. Ἡ ἀποκαθήλωσις τοῦ Κυρίου.

Ἔργον ἐξαισίας καλλιτεχνικῆς συνθέσεως, ἐκ πέντε τεμαχίων ἀποτελούμενον.

Ὁ Ἰωσὴφ καταβιβάζει τὸ Σῶμα Ἰησοῦ, ἡ Θεοτόκος κρατεῖ τὴν κρεμαμένην ἀριστερὰν νεκρὰν χεῖρα τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς, ὁ Ἰωάννης τοὺς δύο πόδας, ὁ δὲ Νικόδημος ἄρχων τῶν Ἰουδαίων καὶ εἷς τῶν Φαρισσαίων [1], ὧν καὶ τὸ ἔνδυμα φέρει, ἱστάμενος ἐπισκοπεῖ τὰς κινήσεις τῆς καταβάσεως. Δεξιὰ μυροφόρος γυνὴ παρὰ τὸν τάφον κρατεῖ ἡπλωμένην σινδόνα, ἀριστερὰ δὲ παρίστανται ἕτεραι μυροφόροι γυναῖκες. Ε. ὕψ. 4,25 πλ. 9,50.

74. Περίλυπος ἐστὶν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου.

Ἡ ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆς προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ. (Ματθ. κς'. 36 — 42). Ἐν Πετρουπόλει. Ε. ὕψ. 2,34 πλ. 2,05.

75. Ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως.

Ἐν Πετρουπόλει. Β. ὕψ. 2,33. πλ. 1,98.

76. Ἡ ἐν τῷ κήπῳ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων προδοσία τοῦ Ἰούδα, καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἀποκοπὴ τοῦ δεξιοῦ ὠτίου τοῦ Μάλχου [2].

Ἐν Πετρουπόλει. Δ. ὕψ. 2,34. πλ. 1,84.

77. Ὁ Ἰησοῦς φέρων τὸν ἀκάνθινον στέφανον.

Ἐν Πετρουπόλει. Β. ὕψ. 2,32. πλ. 2.

1. Ἰωαν. γ'. 1.
2. Ἰωάν. ιη' 10 — 11.

78. Ὁ Ἰησοῦς βαστάζων τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ.
Ἐν Πετρουπόλει. Δ. ὕψ. 2,32. πλ. 2,08.

79. Ὁ Δεῖπνος ὁ μυστικός.
Ἐν Πετρουπόλει. Ε. ὕψ. 2,33 πλ. 1,92.

80. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος.
Ἐν τῷ ἐν Πετρουπόλει ναῷ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Νικολάου Νικολάγεβιτς. Ἐλλείψει χώρου δὲν ἐξετέθη. ὕψ. 2,83 πλ. 2,15.

81. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης.
Ἐν Πετρουπόλει. Ἐλλείψει χώρου δὲν ἐξετέθη.
Ὕψ. 2,85 πλ. 2,15.

82. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς.
Ἐν Πετρουπόλει. Α. ὕψ. 2,56 πλ. 2.15.

83. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος.
Ἐν Πετρουπόλει. Ἐλλείψει χώρου δὲν ἐξετέθη. ὕψ. 2,83 πλ. 2,58.

84. Ὁ Ἰησοῦς συνδιαλεγόμενος ἐν τῷ φρέατι μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος.
Ἐν Πετρουπόλει. Ε. ὕψ. 2,33 πλ. 1,88.

85. Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς δεικνύων τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὸν Ἰησοῦν.
Ἐν Πετρουπόλει. Ε. ὕψ. 2,33 πλ. 2,28.

86. Ὁ Ἰησοῦς εὐλογῶν τὰ παιδία.
Ἐν Πετρουπόλει. Δ. ὕψ. 2,31 πλ. 3,56.

87. Ὁ Ἰησοῦς περιπατῶν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, καλεῖ τοὺς ἐν πλοιαρίῳ ἀδελφοὺς Ἀνδρέαν καὶ Πέτρον [1].

Συνιστῶμεν τῷ θεατῇ ἐν τῷ φωτογραφικῷ ἰδίως ἀποτύπῳ τὴν

1. Ματθ. δ'. 18.

ιτεχνικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πλοίου, τῶν ἥλων αὐτοῦ καὶ τὸν κα-
ρισμὸν αὐτοῦ ἐν τῇ θαλάσσῃ.
Ἐν Πετρουπόλει. Ε. ὕψ. 2,32 πλ. 2,22.

38. Ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Μάρθας καὶ Μαρίας.
Ἐν Πετρουπόλει. Ε. ὕψ. 2,32. πλ. 2,49.

39. Ὁ Ἰησοῦς ἀνιστῶν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰαείρου.
Ἐν Πετρουπόλει. Ε. ὕψ. 2,32 πλ. 3,80.

40. Ἡ Σταύρωσις τοῦ Κυρίου.
Μεγίστη εἰκὼν ἐκ πέντε τεμαχίων καὶ λόγου ἀξία καλλιτε-
ἡ σύνθεσις καὶ διάθεσις. Ὑπὸ τὸν Σταυρὸν ἵστανται ἡ Θεο-
ς, ὁ Ἰωάννης, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδα-
ή[1]. ἑκατέρωσε τοῦ Ἰησοῦ οἱ δύο λησταί, ὧν ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ
Ἰησοῦ ὁ καλός. Εἷς τῶν στρατιωτῶν διὰ σπόγγου ποτίζει
τὸν Ἰησοῦν, ὁ δὲ ἑκατόνταρχος, ἔφιππος θεωρῶν τὰ γινόμενα[2],
δεικνύων τὸν Ἰησοῦν, ἐκφωνεῖ «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος»[3].
στερᾷ δὲ οἱ στρατιῶται διαμερίζουσι τὰ ἱμάτια τοῦ Ἰησοῦ, ὁ δὲ
μένος Ῥωμαῖος στρατιώτης λέγει τὸ «μὴ σχίσωμεν, ἀλλὰ λά-
εν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται»[4].

41. Ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ θρόνου τῇ μὲν δεξιᾷ εὐλογῶν, τῇ δὲ
στερᾷ κρατῶν περιπλεγμένον εἰλητάριον.
Ἐν Πετρουπόλει. Β. ὕψ. 2,85 πλ. 2,15.

42. Ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ Θρόνου, τῇ μὲν δεξιᾷ εὐλογῶν, τῇ
ἀριστερᾷ κρατῶν ἀνεῳγμένον Εὐαγγέλιον, ἐφ' οὗ ἀναγι-
νώσκομεν «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου».
Ἐν Πετρουπόλει. Β. ὕψ. 2,82 πλ. 2,15.

[1] Ἰω. ιθ'. 25.
[2] Λουκ. κγ'. 48.
[3] Ματθ. κζ. 54.
[4] Ἰωάν. ιθ'. 24.

93. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἡγουμένου τοῦ Πέτρου.
Ἐν Πετρουπόλει. Δ. ὕψ. 2,10 πλ. 1,40.

94. Ἡ μετάδοσις τοῦ Κυριακοῦ σώματος.
Εἰς τρία τεμάχια. Γ. ὕψ. 1,10 πλ. 5,55.

Κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Εὐαγγελίου, «τοῦ **διαβόλου** ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου ἵνα αὐτὸν παραδῷ [1] » καὶ τὴν Ἑρμηνείαν τῶν Ζωγράφων, εἷς δαίμων ἐπικάθηται ἐπὶ τοῦ προδότου μαθητοῦ.

95. Ὁ Ἰωάννης μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.
Ἐν Πετρουπόλει. Δ. ὕψ. 2,15 πλ. 1,45.

96 Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος.
Ἐν Πετρουπόλει Β. ὕψ. 1,48 πλ. 1,38.

97. Ὁ αὐτὸς Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος.
Ἐν Πετρουπόλει. Β. ὕψ. 1,45 πλ. 1,45.

98. Ἡ Θεοτόκος ἐπὶ θρόνου φέρουσα τὸν Ἰησοῦν.
Β. ὕψ. 1,72 πλ. 1,12.

99. Ὁ ἅγιος Βλαδίμηρος.
Ἐν Πετρουπόλει Γ. ὕψ. 1,58 πλ. 1,45.

100. Ἡ Θεοτόκος ἱκετεύουσα, ἐκ Βυζαντιακοῦ Τριμόρφου [2].
Β. ὕψ. 2,12 πλ. 1,12.

101. Ἄγγελοι λιτανεύοντες.
Δ. ὕψ. 2,15 πλ. 0,90.

102. Ἄγγελοι λιτανεύοντες.
Δ. ὕψ. 2,15 πλ. 0,90.

1. Ἰωάν. ιγ'. 2

2. Τρίμορφον καλεῖται ἐν τῇ Βυζαντιακῇ ἁγιογραφίᾳ ἡ παράστασις τοῦ Ἰησοῦ καθημένου ἐπὶ θρόνου, δεξιᾷ δὲ τούτου λιτανεύει αὐτὸν ἡ Θεοτόκος, ἀριστερᾷ δὲ ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης. Πλῆρες τὸ ἱερὸν τρίμορφον ἴδε ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 55 εἰκόνι τῆς Β'. παρουσίας.

103. Ἡ κατὰ τοῦ Σατανᾶ νίκη.
Ἤτοι ἡ ἐν τῷ Ἐπινικίῳ ὕμνῳ παράστασις τοῦ θριάμβου τῆς Ἐκκλησίας. Ἀρχάγγελος κρατῶν λάβαρον νίκης καὶ ἐκφωνῶν **Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος,** κατὰ τὸ τοῦ Ἡσαΐου, Kadosch, Kadosch, Kadosch Jehowa Zebaoth, ἤτοι ἅγιος, ἅγιος ἅγιος Κύριος Σάββαώθ[1], καταβάλλει καὶ ὑποτάσσει ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ τὸν Ἄρχοντα τοῦ σκότους ἤτοι τὸ Κράτος τοῦ Σατανᾶ.
Ἐν Πετρουπόλει. Α. ὕψ. 2,30 πλ. 2,18.

104. Ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ φέρων τὴν Ῥωμαϊκὴν τήβεννον ἐφ' ἧς τὸ «*latus clavus*» δηλωτικὸν τῆς ἐπισήμου Ἀρχιστρατηγικῆς αὐτοῦ τάξεως.
Γ. ὕψ. 2,60 πλ. 1,15.

105. Ἁγία Βασίλισσα φέρουσα Σταυρόν.
Γ. ὕψ. 2,15 πλ. 0,90.

106. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἀποτελῶν μέρος Βυζαντιακοῦ τριμόρφου[2].
Β. ὕψ. 2,15 πλ. 0,90.

107. Ἡ ἁγία Μάρτυς Ἀναστασία φέρουσα Σταυρόν.
Γ. ὕψ. 1,53 πλ. 1,36.

108. Ἡ Βάπτισις τοῦ Σωτῆρος.
Ἐν Πετρουπόλει. Γ. ὕψ. 2,35 πλ. 2,65.

109. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ.
Εὕρηται ἄνω τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐν τῷ ἐν Πετρουπόλει ναῷ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Νικολάου Νικολάγεβιτς. Β. ὕψ. 2,35 πλ. 4.

Καὶ ἐν τῇ παραστάσει ταύτῃ ἐδανείσθη ὁ Θείρσιος ἐκ τῆς ἐν τῇ μικρᾷ Μητροπόλει Ἀθηνῶν ὑπαρχούσης ποτὲ εἰκόνος τῆς Ανα-

1. Ἡσαΐου ς'. 3.
2. Περὶ τοῦ Βυζαντιακοῦ τριμόρφου ἴδε τὴν ἐν τῷ ἀριθμ. 100 σημείωσιν ἡμῶν·

στάσεως. Ἴδε ὅσα περὶ τούτου ἐσημειώσαμεν ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. Ε 48 εἰκόνι τῶν Μυροφόρων.

110. Ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ.

Εὕρηται ἄνω τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ἐν Πετρουπόλει Ναοῦ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Νικ λάου Νικολάγεβιτς.

Γ. ὕψ. 2,35 πλ. 2,90.

111. Ἡ Ἀνάληψις.

Ε. ὕψ. 4,30 πλ. 9,45.

Μεγαλοπρεπὴς καὶ λαμπρὰ καλλιτεχνικὴ σύνθεσις, εἰλημμένη ἐκ τῆς ἐν τῇ μικρᾷ Μητροπόλει ἐφ' ὑγρᾶς σωζομένης ποτε Βυζαντιακῆς παραστάσεως τῆς Ἀναλήψεως[1].

1. Πρβλ. ὅσα ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 48 εἰκόνι εἴπομεν περὶ τῆς πρωτοτύπου ταύτης εἰκόνος τῆς Ἀναλήψεως.

Ἐκ τῆς εἰκόνος ταύτης, τῆς εἰκόνος τῶν Μυροφόρων Ε. 48. τῆς Μεταδόσεως τοῦ Κυριακοῦ Σώματος. Δ. 63, τῶν εἰκόνων τοῦ Σωτῆρος Δ 91, 92. τῆς Βαπτίσεως Γ. 108., τῆς Γεννήσεως Γ. 110. καὶ ἄλλων σαφῶς καταδείκνυται ὅτι ὁ Λουδοβῖκος Θείρσιος ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν Βιζαντιακῶν τύπων στηριχθεὶς καὶ ἐκ τοῦ φυσικοῦ σπουδάσας καὶ μελετήσας τὴν πτυχολογίαν καὶ στάσιν τῶν προσώπων, ἀπετέλεσε τὰς τόσον *μεγαλοπρεπεῖς*, *σοβαρὰς* καὶ *ἐπιβαλλομένας* ἁγιογραφίας ταύτας, ὅπερ οὐδόλως ἠδύνατο νὰ κατορθωθῇ, εἰ μὴ ἐν **αὐταῖς τοῖς πρωτοτύποις Βυζαντιακοῖς τύποις** ἐνυπῆρχε τὸ **μεγαλοπρεπές, τὸ σοβαρὸν καὶ ἐπιβάλλον τῆς τέχνης.**

ΣΥΛΛΟΓΗ ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗ

Ἀντιπροέδρου

Δωρηθεῖσα τῇ Χριστιανικῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρείᾳ [1].

Ν παρενθέσει σημειοῦται ἡ σήμερον παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς ὀνομασία τῶν ναῶν τούτων.

1. Μονὴ τῆς Παμμακαρίστου (Φετιχιὲ Τζαμιί) Μονὴ γυναικεία· 12ου αἰῶνος.

2. Μονὴ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἐν τῷ Τρούλῳ (Ἀχμὲτ Πασᾶ Μεστζηδί). Μονὴ γυναικεία.

3. Μονὴ τοῦ Μανουὴλ (Κεφελὶ Μεστζηδί). Ἵδρυμα τοῦ μεγάλου Φωτίου· 9ου αἰῶνος.

4. Μονὴ τοῦ Παντοκράτορος (Ζεϊρὲκ Τζαμιί)· 12ου αἰῶνος.

5. Μονὴ τῆς Παντεπόπτου (Ἐσκὴ ἰμαρὲτ μεστζηδί). Ἀνήγειρεν Ἄννα Δούκαινα μήτηρ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ· 11ου αἰῶνος.

1. Ὁ κατάλογος οὗτος συνετάχθη ὑπὸ τοῦ δωρητοῦ κ. Α. Γ. Πασπάτη.

6. Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος (Κιλεσὰ μεστζηδὶ).

7. Ἐκκλησία ἁγίου Πέτρου καὶ Μάρκου (Κοτζὰ Μουσταφᾶ πασᾶ Τζαμιί).

8. Μονὴ ἁγίου Ἀνδρέου ἐν τῇ Κρίσει (Κοδζὰ Μουσταφᾶ πασᾶ Τζαμιί).

9. Ἐκκλησία τῆς ἁγίας Θεοδοσίας (κιοὺλ Τζαμιί).

10. Ἀνάκτορον Βελισαρίου.

11. Μονὴ τῆς Λιϐὸς (Δεμερτζηλὰρ μεστζηδὶ)· 9ου αἰῶνος.

12. Μονὴ τῆς χώρας (Καχριὲ Τζαμιί).

13. Μονὴ ἁγίου Σεργίου καὶ Βάκχου (Κιουτζοὺκ ἄγια Σόφια Τζαμιὶ) ἱδρυθεῖσα ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου· 6ου αἰῶνος.

14. Μονὴ τοῦ Μυρελαίου (Βουδροὺμ Τζαμιὶ) Μονὴ γυναικεία.

15. Ἐκκλησία ἁγίας Εἰρήνης (νῦν ὁπλοθήκη καὶ μουσεῖον)· 4ου αἰῶνος.

16. Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου.

17. Μονὴ τοῦ Στουδίου (Μιραχὸρ μεστζηδὶ) Ργιοὺλ

18. Μονὴ τοῦ Οὐάλεντος; (Καλενδὲρ χανὲ τζαμιί).

19. Βιϐλιοθήκη τοῦ Παντοκράτορος (Σεϊχ Σουλεϊμὰν μεστζηδί). Βυζαντινὴ βιϐλιοθήκη τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος.

20. Μονὴ τῶν Γαστρίων (Σαντζακδὰρ μεστζηδί). Μονὴ γυναικεία.

21. Ἐκκλησία ἁγίας Θέκλας (Τουκλοῦ δεδὲ μεστζηδὶ)

22. Εὐκτήριον ἁγίου Νικολάου ἐν τῷ Ῥουμανικῷ κήπῳ.
23. . . . (νῦν Ἰησὰ-καποῦ μεστζηδί).
24. . . . (νῦν Ὀδαλὰρ μεστζηδί).
25. Ἐκκλησία τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας (Μεχμὲτ πασᾶ Τζαμιί).
26. . . . (νῦν Μοναστὶρ μεστζηδί).
27. Ὑπόγεια ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ σίγματι.
28. . . . (νῦν Πούρ κουγιοῦ μεστζηδί).
29. Ἐκκλησία τῆς ἁγίας Ἀναστασίας (;) (νῦν Σεΐχ μουρὰδ μεστζηδί) ἐπωλήθη εἰς ἐργολάβους.
30. Ὑπόγεια Βουκολέοντος πρὸς τὴν θάλασσαν.
31. . . (Μπαλαμπὰν ἀγᾶ μεστζηδί).
32. Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῇ Κυπαρίσσῳ.
33. Παναγία ἡ Μουχλιώτισσα.
34. Ἁγίασμα τῶν Βλαχερνῶν.
35. . . . (Σεκμπὰν μπασὶ μεστζηδί).
36, Ἐσωτερικὸν μονῆς Στουδίου (Ἰμπροχὰρ Τζαμιί),
37. . . (Ἀρὰμπ Τζαμιί) ἐν Γαλατᾷ. Ἀρχαία λατινικὴ ἐκκλησία (;)
38. Πύλη δι' ἧς εἰσῆλθον 50 τοῦρκοι μίαν ὥραν πρὸ τῆς ἁλώσεως τοῦ 1453· **ἀνευρέθη καὶ ἠνεῴχθη ὑπὸ τοῦ κ. Α. Γ. Πασπάτη.**
39. Ἀνάκτορον Βλαχερνῶν.
40. Φυλακαὶ Ἀνεμᾶ.
41. Πύργος ἐφ' οὗ ἀνέβη Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος μίαν ὥραν πρὸ τῆς ἁλώσεως ἐπισκοπῶν τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ.
42. Ἀρχαῖα βυζαντινὰ ἐργαστήρια.

43. Ἐρείπια.

44. Ἐρείπια Βουκολέοντος.

45. Εἰκὼν θύρας ἀρμενικῆς ἐκκλησίας ἐν Μπαλατᾷ (ἄλλοτε ἐκκλησία τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου)

46. Εἰκὼν ὡς ἄνω.

47. Σιδηρὰ πύλη τῆς ἀνωτέρω ἀρμενικῆς ἐκκλησίας.

48. Μονὴ Γαστρίων (Σαντζακδὰρ μεστζηδί).

49. Ἐσωτερικὸν ἁγίου Ἀνδρέου ἐν τῇ Κρίσει (Χοδζὰ Μουσταφᾶ πασᾶ Τζαμιί).

50. Σχέδιον ἁγίου Ἀνδρέου (Χοδζὰ Μουσταφᾶ πασᾶ Τζαμιί).

51. Σχέδιον ναοῦ ἁγίας Θεοδοσίας (Γκιοὺλ Τζαμιί).

52. Ὄψις τοῦ Ἱπποδρομίου καὶ ἁγίας Σοφίας κατὰ τὸ 1535.

53. Ἐσωτερικὸν ἁγίου Ἀνδρέου (Χοδζὰ Μουσταφᾶ πασᾶ Τζαμιί).

54. Σχέδιον τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου (Φετιχιὲ Τζαμιί).

55. Φρούριον ἐγερθὲν πρὸ τῆς ἁλώσεως ὑπὸ Μωάμεθ. ἐν τῷ Βοσπόρῳ.

56. Φρούριον Οὐρίου Διός.

57. Ἐσωτερικὸν ἁγίας Σοφίας.

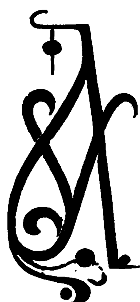
58. Σχέδιον Κωνσταντινουπόλεως, εὑρεθὲν τῷ 1566 — 1574, ἐν τῷ Σεραΐῳ.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑΙ ΚΑΤΟΨΕΙΣ

ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΝΑΩΝ, ΑΝΗΚΟΥΣΑΙ, ΤΩ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩ ΜΟΥΣΕΙΩ ΚΑΤΑΜΕΤΡΗΘΕΙΣΑΙ ΥΦ' ΗΜΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΣΙΝ ΗΜΩΝ.

ΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ κάτοψις τοῦ ἐν Πάρῳ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἑκατονταπυλιανῆς ἀρχαιοτάτου Χριστιανικοῦ Βαπτιστηρίου μετὰ τῆς αἰθούσης ἐν ᾗ πρὸ τοῦ Βαπτίσματος ἐτελοῦντο αἱ ἱεραὶ τελεταὶ καὶ διατάξεις τῶν εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα προσερχομένων κατηχουμένων, καὶ τοῦ σκευοφυλακείου, ἐν ᾧ ἐφυλάσσοντο τὰ σκεύη τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, τὸ *μυστικόν*, ἢ *ἐφορκιστικὸν* ἢ *προηγούμενον ἔλαιον*, (*oleum mysticum, exorcisatum, antecendens*), τὸ ἔλαιον τοῦ χρίσματος κλ. Νῦν τὸ σκευοφυλάκειον τοῦτο μετεβλήθη εἰς παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους τούτου μεταβάντες εἰς Πάρον, ἐθαυμάσαμεν τῷ ὄντι τὴν πολιὰν ἀρχαιότητα τοῦ Ναοῦ τῆς Ἑκατονταπυλιανῆς, ὃν δικαίως, διὰ τὴν σεπτὴν αὐτοῦ Χριστια-

νικὴν ἀρχαιότητα δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν *Μητρόπολιν* τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησιῶν, εὐτυχήσαμεν δὲ πρὸς τὰς ἄλλας ἐπὶ τῶν κιονοκράνων τοῦ Ναοῦ ν' ἀνεύρωμεν τὸ ὄνομα τοῦ κτίτορος τοῦ Ναοῦ ἐν σχήματι Σταυροῦ γεγραμμένον οὕτως·

Y
Λ
A
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
I
O
Y

ἤτοι

Υ'λασίου Ἐπισκόπου

2. Ἀρχιτεκτονικὴ κάτοψις τοῦ Ἀθήνησι, νῦν ἠρειπωμένου Ναοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου.

3. Ὁ Ἀθήνησι, ἐν τῇ Μονῇ τῆς ἁγίας Φιλοθέης, Ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου.

4. Ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνευρεθεὶς ἀρχαιότατος Βυζαντιακὸς Ναός, ἐν ᾧ διεσώθησαν τὰ ἱερὰ διάστυλα, διὰ μέσου τούτων ὁ σολεύς, καὶ ἀριστερᾷ ὁ ἄμβων.

5. Ὁ ἐν Franca-Villa παρὰ τὴν Ἀμαλιάδα Ναὸς τῆς Παναγίας.

6. Ὁ ἐν τῇ Μονῇ Σκαφιδιᾶς παρὰ τὸν Πύργον ναὸς τῆς Θεοτόκου.

7. Ὁ παρὰ τὰ Φιλιατρὰ ἐν ἀμμολίθῳ λελαξευμένος ναὸς τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου, παρ' ᾧ καὶ ὁ ἐν σπηλαίῳ Ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

8. Ὁ ἔξωθεν τῶν Φιλιατρῶν ναΐσκος τοῦ ἁγίου Γεωργίου πλήρης ἐφ' ὑγρῶν ἁγιογραφιῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

9. Ὁ ἔξωθεν τῶν Φιλιατρῶν ναὸς τῆς ἁγίας Μαρίνης, ἐν ᾧ σώζονται τοιχογραφίαι ιϛ'. αἰῶνος.

10. Ὁ παρὰ τὰ Φιλιατρὰ ναΐσκος Παναγίας τῆς Σπηλαιωτίσσης, φέρων ἐξωτερικῶς ἀρχιτεκτονικὰ κεραμοπλαστικὰ κοσμήματα μονογραμμάτων τοῦ ἱεροῦ ὀνόματος Ἰησοῦς Χριστός.

11. Ὁ ἐν Κυθήροις ναὸς τῆς Μυρτιδιωτίσσης.

12. Ὁ ἐν Κυθήροις ἀρχαῖος Μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου.

13. Ὁ ἐν Κυθήροις ἐν Παληοχώρᾳ ναὸς τῆς ἁγίας Βαρβάρας.

14. Ὁ ἐν τῇ Μονῇ Βλαχερνῶν, παρὰ τὴν Κυλλήνην, ναὸς τῆς Θεοτόκου, πλήρης λόγου ἀξίων ἀρχιτεκτονικῶν κεραμοπλαστικῶν κοσμημάτων, μετὰ φραγκικῶν προσθηκῶν τοῦ ιγ' αἰῶνος.

15. Ὁ ἐν Αἰγίνῃ ἐν τῷ χωρίῳ Μεσαγρῷ ἐνοριακὸς ναὸς Παναγίας τῆς «Πολίτισσας».

16. Ὁ ἐν τῷ Ἐλαιῶνι τῶν Ἀθηνῶν, εἰς θέσιν Ἀλέξανδρος, ἐν σχήματι Σταυροῦ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, (νῦν κτῆμα κ. Μερκάτη.)

17. Ὁ ἐν Εὐβοίᾳ τῆς Μονῆς Γαλατάκη ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου ἱδρυθεὶς τῷ 1566.

18. Ὁ ἐν Μιστρᾷ ἀρχαῖος Βυζαντιακὸς ναὸς τοῦ *Ἀφεντικοῦ*, πάλαι ναοῦ Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας τοῦ Βροντοχίου.

19. Ὁ ἐν Μιστρᾷ ναὸς τῆς Παντανάσσης, ἔνθα ὁ τάφος καὶ ἡ εἰκὼν Ἐμμανουὴλ τοῦ Λασκάρεως.

20. Ὁ ἐν τῇ νήσῳ Σικίνῳ Μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἐν σχήματι Σταυροῦ.

21. Ἀρχιτεκτονικὴ κάτοψις τοῦ Ἀθήνησι ναοῦ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, ποτε ναὸς τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου.

22. Διατομὴ τοῦ αὐτοῦ ναοῦ.

23. Ἀρχιτεκτοτικὴ κάτοψις τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς Δαφνίου.

24. Ναὸς τῆς ἐν Σαλαμῖνι Μονῆς τῆς Φανερωμένης πλήρης ἁγιογραφιῶν τοῦ ἐξ Ἄργους ἁγιογράφου Γεωργίου Μάρκου (1735)[1].

25. Ἡ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ὑμηττοῦ, νῦν ἐρειπωμένη Μονὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Κουταλέα.

26. Ὁ ὑπὸ γῆν, παρὰ τὸ Ἀγρίνιον ἀνευρεθεὶς ἐν τῷ κτήματι Μυρεούνη ναὸς τῆς ἁγίας Τριάδος ἐν σχήματι Σταυροῦ.

27. Ἀρχιτεκτονικὰ σχεδιογραφήματα τῶν ἐπισκευῶν τοῦ Ἀθήνησι ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικοδήμου, ἐκτελεσθέντα ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ μηχανικοῦ κ. Βλασσοπούλου τῷ 1852, ὑφ' οὗ ὁ ναὸς οὗτος ἐπεσκευάσθη.

28. Ὁ ναὸς τῆς Μονῆς τοῦ ὁσίου Λουκᾶ μετὰ τοῦ τῆς Θεοτόκου, παρὰ τὴν Λεβαδείαν, ἔργα τῶν μαθητῶν τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς κ. κ. Schultz καὶ Barnsley.

29. Ὁ Ἀθήνησι ναὸς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, πλήρης ἀρχιτεκτονικῶν κεραμοπλαστικῶν μονογραμμάτων τοῦ Ἱεροῦ ὀνόματος Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ὅστις καθ' ἡμᾶς λίαν πιθανῶς ἦν τὸ Βαπτιστήριον τῆς πόλεως τῶν Χριστιανικῶν Ἀθηνῶν. Ἀρχικῶς ἦν λαμπρὸν ὀκτάπτερον οἰκοδόμημα, νῦν καθωραΐσεως χάριν, καταστραφὲν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν.

1. Ἡμετέραν περὶ τοῦ ναοῦ τούτου διατριβὴν ἴδε Ἕσπερος 1882 ἀριθμ. 32.

30. Ὁ αὐτὸς ναὸς πρὸ τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ κατὰ σχέδιον τοῦ Lenoir[1].

31. Ὁ ἐν Σάμαρῃ, παρὰ τὴν Ἀνδρούσαν, ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

32. Ἡ παρὰ τὰ Μέγαρα διαλελυμένη Μονὴ τοῦ ἁγίου Ἱεροθέου, πλήρης ἀρχαίων Βυζ. ἁγιογραφιῶν.

33. Ὁ ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ Ὑμηττοῦ, ἄνωθεν τοῦ Γουδίου ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου.

34. Αἱ ἐν Χαλκίδι κατακόμβαι, ἰδὲ περὶ τούτων Ἑβδομ. 1884 σελ. 28. 29.

Α. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῷ νεκροταφείῳ.

Β. Ἡ ἁγία Κυριακή.

35. Ὁ ἐν Πανόρμῳ τῆς Σικελίας ἐπὶ τοῦ Monte Pelegrino, ναὸς τῆς ἁγίας Ροζαλίας.

36. Ἡ ἐν Χαλκίδι Βασιλικὴ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (ἰδὲ Ἑβδομ. 1884. σ. 267 κ. ἑξ.).

37. Ὁ παρὰ τὴν Βάθειαν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαιότατος Βυζ. ναὸς τῆς *Παναγίτσας*, πλήρης πολυτιμήτου τέχνης ἀρχιτεκτονικῶν κεραμοπλαστικῶν κοσμημάτων καὶ ἐν ᾧ ἀντὶ εἰκονοστασίου, διεσώθησαν τὰ ἱερὰ διάστυλα μετὰ τοῦ μαρμαρίνου αὐτῶν κοσμήτου.

38. Τὸ πρὸ τῆς Μονῆς Καισαριανῆς μετόχιον ταύτης «ὁ ἅγιος Ἰωάννης» ἐν ᾧ εὕρηνται γραφαὶ τοῦ 1572, ἐν δὲ τῷ μύακι γράφονται οἱ Μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τελοῦντες τὴν μετουσίωσιν τῶν τιμίων δώρων.

39. Ὁ ἐν Χριστιανουπόλει ἀρχαιότατος τοῦ ή αἰῶνος Βυζ. ναός.

1. Τόμ. I. σ. 252.

40. Ὁ παρὰ τὴν Σπάρτην ναὸς τῆς Μονῆς Ζερμπίτσας.
41. Ἡ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Ταϋγέτου Μονὴ Γόλας.
42. Ἡ παρὰ τὴν Σπάρτην Μονὴ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα.
43. Ὁ ἐν τῷ φρουρίῳ Πύλου ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως.
44. Ὁ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἰθώμης ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.
45. Α. Τὸ παρὰ τὴν Μονεμβασίαν ἐν σπηλαίῳ ἀσκηταρίον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Β. Ὡσαύτως ἡ παρὰ Μονεμβασίαν ἠρειπωμένη Μονὴ τοῦ Γρηγορίου, ἐν ᾧ εὕρηται ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ τοῦ 596.

46. Ἀσκητηρίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου παρὰ τὴν Μονὴν Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας.

Β. Ἕτερον παρὰ τὴν αὐτὴν Μονὴν, ἐν θέσει Χωσοσπηλιά.

47. Ἡ ἐν Σπηλαίῳ ἐγκαταλελειμμένη νῦν Μονὴ Βράχου, παρὰ τὴν Νεμέαν (ἅγιος Γεώργιος).
48. Ὁ ἐν Πραστῷ ἀρχαῖος Μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ταξιάρχου.
49. Ὁ ἐν Κυνουρίᾳ τῆς Μονῆς Καρυᾶς Σταυροπηγιακὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου.
50. Ὁ ἐν Κυνουρίᾳ ναὸς τοῦ ἁγ. Δημητρίου τῆς ἠρειπωμένης Μονῆς τοῦ Ῥεοντινοῦ.
51. Ὁ ἄνωθεν τῆς Μονῆς Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας ἀρχαιότατος ναὸς τοῦ ἁγίου Λεοντίου.

